

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Zahájení řízení dle o. s. ř. i
zákona o zvláštních řízeních
soudních

Petra Levorová

PLZEŇ 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Zahájení řízení dle o. s. ř. i zákona o zvláštních řízeních soudních vypracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů.

V Plzni, dne 26. 3. 2015

Petra Levorová

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou si dovoluji poděkovat svému vedoucímu diplomové práce panu JUDr. Miloslavu Ungrovi za odborné vedení, vstřícnost, čas a rovněž za cenné připomínky, které přispěly k vypracování této diplomové práce.

Zároveň bych chtěla poděkovat své rodině za podporu a obětavost během celého studia.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

1. ÚVOD	- 1 -
2. HISTORIE CIVILNÍHO PRÁVA PROCESNÍHO NA NAŠEM ÚZEMÍ	- 3 -
2.1 Období středověku.....	- 3 -
2.2 Moderní novověké dějiny	- 4 -
2.3 Počátky československé samostatnosti.....	- 6 -
2.4 Období socialismu	- 8 -
2.5 Situace po sametové revoluci	- 10 -
3. VZTAH SPORNÉHO A NESPORNÉHO ŘÍZENÍ	- 12 -
3.1 Řízení sporné	- 12 -
3.2 Řízení nesporné	- 14 -
3.3 Pravomoc a příslušnost.....	- 17 -
3.3.1 Věcná příslušnost.....	- 17 -
3.3.2 Místní příslušnost	- 18 -
4. ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ DLE OSŘ	- 20 -
4.1 Teorie žaloby	- 20 -
4.2 Žaloba	- 22 -
4.2.1 Náležitosti žaloby	- 22 -
4.2.2 Žalobní petit.....	- 24 -
4.2.3 Odstraňování vad žaloby	- 26 -
4.2.4 Forma žaloby	- 27 -
4.2.5 Důsledky podání žaloby	- 29 -
4.2.6 Jiné úkony účastníků ve věci samé.....	- 30 -
4.2.7 Doručení žaloby.....	- 31 -
4.3 Zkoumání podmínek řízení.....	- 32 -
4.3.1 Pozitivní podmínky řízení	- 32 -

4.3.2 Negativní podmínky řízení	- 34 -
4.4 Druhy žalob	- 35 -
4.4.1 Zvláštní druhy žalob	- 38 -
4.5 Specifika zahájení řízení dle části páté OSŘ	- 39 -
5. ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ DLE ZÁKONA O ZVLÁŠTNÍCH ŘÍZENÍCH SOUDNÍCH	- 42 -
5.1 Příprava a znění ZŘS	- 42 -
5.2 Systematika ZŘS	- 43 -
5.2.1 Nové druhy řízení v ZŘS	- 45 -
5.3 Zahájení řízení bez návrhu	- 46 -
5.3.1 Usnesení o zahájení řízení	- 46 -
5.4 Zahájení řízení na návrh	- 48 -
5.4.1 Podání návrhu	- 49 -
5.5 Smírné řešení	- 50 -
5.6 Dohoda o předmětu řízení	- 51 -
6. ÚVAHA <i>de lege ferenda</i>	- 52 -
6.1 Důvody rekodifikace	- 53 -
7. ZÁVĚR	- 57 -

RESUME

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Monografie

Odborné články

Právní předpisy

Důvodové zprávy k zákonům

Judikatura

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: *Beznávrhová řízení*

Příloha č. 2: *Návrhová řízení*

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
SŘS	Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
ZOK	Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)
LZPS	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
ZEP	Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů
ÚS	Ústavní soud České republiky
NS	Nejvyšší soud České republiky
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
ES	Evropské společenství
ČSR	Česko-Slovenská republika
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
RSFSR	Ruská sovětská federativní socialistická republika
Směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 99/93/ES ze dne 13. 12. 1999 o zásadách Společenství pro elektronické podpisy
ČTÚ	Český telekomunikační úřad

1. ÚVOD

Tématem předkládané diplomové práce je zahájení řízení dle občanského soudního řádu i zákona o zvláštních řízeních soudních. Tento titul jsem zvolila z důvodu legislativních změn, které počátkem roku 2014 doznaly účinnosti. V důsledku rekodifikace soukromého práva byl český právní řád obohacen o nový občanský zákoník, zákon o obchodních korporacích, zákon o mezinárodním právu soukromém a v neposlední řadě došlo k rozdělení civilně procesního kodexu na dva samostatné právní předpisy. Tento krok vtělil výlučnou úpravu sporných řízení do novely č. 293/2013 Sb., občanského soudního řádu a pro řízení nesporná a jiná zvláštní řízení ustavil zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Mezi těmito předpisy panuje vzájemný vztah speciality a subsidiarity. Přičemž zákonem speciálním se stal právě ZŘS, který obsahuje taxativní výčet nesporných řízení. Úprava OSŘ tedy platí podpůrně při nedostatku speciálního ustanovení, ale i vedle něho.

Hlavním úkolem procesního práva je sloužit jako nástroj k nalézání práva hmotného. Avšak plnění tohoto účelu bylo přijetím občanskoprávního kodexu značně zkomplikováno, neboť občanský zákoník zavedl nové hmotněprávní konstrukce a modifikoval některé letitou praxí ustálené instituty. Právě novela OSŘ reaguje na zmíněné zákonodárné změny a jejím cílem má být harmonizace civilního soudního řízení. V právním státě nesmí dojít k situaci, kdy by procesní předpis nedostatečně odrážel pozitivní civilní právo hmotné. Z toho vyplývá i další vlastnost, která nám říká, že kodexy soukromého práva a občanský soudní řád se mají doplňovat a nikoli rozcházet, hovoříme o tzv. komplementárnosti. V rámci právní jistoty musí procesní předpis upravovat veškeré právní instituty, které mu ve svých normách hmotné právo poskytuje k soudní ochraně subjektivních práv a povinností. Prostřednictvím nové úpravy civilního procesu došlo k odklonu od koncepce jednotného řízení, jež byla pozůstatkem období socialismu, a k přiblížení se modernímu pojetí procesního práva, které nacházíme u sousedních států České republiky.

Cílem této práce je objasnit základní pilíře civilního procesu, a to jak z hlediska historického vývoje, tak z pohledu platných předpisů. Znalost dějin civilního řízení je pro pochopení minulých i současných tendencí procesního práva nezbytná. Nejdůležitější mezníky naší právní historie jsem se snažila vyložit prostřednictvím druhé kapitoly. Problematika týkající se dělení nalézacího řízení na

řízení sporné a nesporné je rovněž nutným základem, kterému je zapotřebí porozumět. Rozdílnému charakteru sporných a nesporných řízení jsem proto věnovala celou třetí kapitolu. Hlavním tématem práce se zabývám v rámci čtvrté a páté kapitoly. Zahájení řízení vysvětluji v kontextu novely OSŘ a zákona o zvláštních řízeních soudních tak, abych upozornila na vzájemné odlišnosti a vyzdvihla procesní novoty. Jelikož rozdělení civilně procesního kodexu bylo velmi zásadním legislativním počinem, neopomněla jsem uvést důvody, jimiž zákonodárce tento postup opodstatnil. V závěru se pak zamýšlím nad budoucností jmenovaných zákonů, neboť je velmi pravděpodobné, že jejich účinnost nebude mít dlouhého trvání. Záměrně jsem proto do textu diplomové práce začlenila i kapitolu pojednávající o úvaze *de lege ferenda*.

2. HISTORIE CIVILNÍHO PRÁVA PROCESNÍHO NA NAŠEM ÚZEMÍ

Pojem „proces“ pochází z latinských slov *procedere*, *processus* v překladu znamenají postupovat či pokračovat, a která sama o sobě naznačují význam a účel civilního řízení. Jednotlivé druhy soudních řízení jak je známe dnes, nebyly vždy samozřejmostí, vyvinuly se z původně jednotného soudního procesu, který měl povahu řešení sporu o právo. Až do druhé poloviny 18. století rozhodovali věci civilní a trestní stejní soudci, formálně se tedy proces civilní od procesu trestního nelišil, jelikož byl posuzován podle stejných pravidel. V průběhu historického vývoje došlo k vydělení soudnictví trestního, správního či ústavního. Civilní proces sice navázal na původní jednotné soudní řízení, ale následně prodělal samostatný vývoj v závislosti na okruhu právních vztahů, na které se jako jediný soustředil.¹ Zaměřil se totiž na ochranu vztahů soukromoprávní povahy, pro něž je charakteristickou vlastností rovnost stran.

2.1 Období středověku

Období raného středověku v českých zemích ovládal právní partikularismus. Jeho podstatou byl princip personality práva, podle kterého se určité skupiny osob spojované konkrétními znaky řídily společným právem a zároveň podléhaly jurisdikci stejného soudu. Později vznikl partikularismus stavovský, který se odklonil od etnicity a zaměřil se na společenský status jednotlivých osob. Tím došlo k vytvoření různorodých společenských vrstev od šlechty přes poddané až po duchovní stav. V období stavovské monarchie pronikaly do procesního práva římské vlivy a to převážně prostřednictvím tzv. romanizace práva, která se jasně odráží v díle Pavla Kristiána z Koldína a jeho kodifikaci „Práva městská království českého“.² Zákoník roku 1580 vyhlásil apelační soud za závazný pro soudní praxi, o jeho vysoké kvalitě svědčí i fakt, že poslední důležitá část zákoníku týkající se majetkových práv byla zrušena až roku 1811 Všeobecným občanským zákoníkem.³ Podstatným mezníkem se stalo vydání Obnoveného zřízení zemského roku 1627, kdy po potlačení stavovského povstání došlo k posílení centralistických a absolutistických tendencí, což pro procesní právo

¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. s. 32- 33

² VOJÁČEK, L., SCHELLE, K. a KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 119- 125

³ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přeprac. vyd., (v nakl. Leges 1.). Praha: Leges, 2010. s. 109- 110

znamenal završení přechodu k soudnictví rigidních forem. Mimo jiné bylo zakázáno souzení na základě právních obyčejů, podle volné úvahy soudců či starších soudních nálezů. Do té doby ústní a veřejné řízení bylo potlačeno a nahrazeno zásadou tajnosti a písemnosti. Všechny rozsudky byly vyhlašovány jménem krále a subsidiárním pramenem práva byl prohlášen právě Koldínův městský zákoník.⁴

2.2 Moderní novověké dějiny

Doba vlády Josefa II. znamenala další důležitou etapu ve vývoji civilního procesu, neboť v roce 1781 došlo k vydání Obecného soudního řádu josefinského, který se stal symbolem překonání zbytků středověkého procesního práva a v duchu reformních snah Josefa II. zavedl mnoho pokrokových prvků. Díky svému modernímu pojetí platil v rakouských poměrech více jak sto let. Velice důsledně vymezil zásadu dispoziční, zásadu projednací a zásadu rovnosti stran.⁵ Z těchto principů vyplynulo, že soud již nebyl povinen vyhledávat důkazy a skutečnosti podstatné pro vydání meritorního rozhodnutí, tuto iniciativu zákon svěřil do rukou sporných stran. Josefinský soudní řád zakotvil trojinstanční soustavu rozhodování a mimo jiné znal jak řádný, tak mimořádný opravný prostředek. Naneštěstí byl zákonem značně rozsáhlým a rovněž nepřehledným, v důsledku toho sílily snahy o jeho úpravu.

Prvním doplňkem se stala úprava nesporných řízení, tzv. patent č. 208/1854 („*officium nobile judicis*“), o rok později došlo k vydání mandátního řízení a v roce 1873 se osamostatnilo rozhodování o bagatelních záležitostech.⁶ Vrcholem reformního úsilí se stal srpen roku 1895, kdy byly říšským zákoníkem přijaty tři základní normy, a to konkrétně norma jurisdikční, soudní řád a řád exekuční.⁷ „*Jurisdikční norma byla tvořena zákonem č. 110/1895 ř. z., jímž se uváděl zákon o vykonávání moci soudní a o příslušnosti řádných soudů v občanských věcech právních, dále sestávala ze zákona č. 111/1895 ř. z., o vykonávání soudní moci a o*

⁴ JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V., RUNDOVÁ, A. *Mezníky českých právních dějin*. 3. vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 82- 84

⁵ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přeprac. vyd., (v nakl. Leges 1.). Praha: Leges, 2010. s. 190- 191

⁶ WIPPLINGEROVÁ M., ZAHRADNÍKOVÁ R., SPURNÁ K. *Zvláštní soudní řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 6

⁷ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 509- 510

příslušnosti řádných soudů v občanských věcech právních.“⁸ Zároveň s jurisdikční normou přijatý civilní soudní řád byl složen ze zákona č. 112/1895 ř. z., o příčině zavedení zákona o soudním řízení v občanských právních rozepřích, a dále zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních. Podstatným pramenem procesního práva se stal i zákon č. 217/1896 ř. z., o organizaci soudní., k němuž byl ministerským nařízením č. 112/1897 ř. z., vydán jednací řád pro soudy I. a II. instance. Exekuční řízení upravoval uvozující zákon k exekučnímu řádu č. 78/1896 ř. z., a zákon č. 79/1896 ř. z., o řízení exekučním a zjišťovacím.⁹

Reformní normy vyšly z pera ministerského sekretáře F. Kleina, jehož úkolem bylo zrychlit civilní proces, snížit jeho náklady a posílit postavení soudu. Pro procesní právo 19. století byly typické čtyři druhy řízení, a to řádný a mimořádný proces ústní, řádný a mimořádný proces písemný, dále proces sumární a bagatelní proces s povinným právním zastoupením.¹⁰ Soudní řád vycházel z principu rovnosti stran a principu dispozičního, kdy existence sporu ležela v rukách procesních stran. S tímto souviselo i uplatnění zmíněné zásady projednací, podle které si strany samy určovaly, jak budou uplatňovat své nároky, avšak Klein modifikoval význam této zásady. Nechtěl totiž, aby soud „pouze přihlížel“, naopak ustavil, že právě soud má přispívat k všestrannému a důslednému objasnění věci v mezích projednávaného návrhu. S cílem zrychlit celé řízení byla zavedena zásada ústnosti ve sporném řízení. Zároveň měla znamenat záruku spravedlivého rozhodnutí, kdy si soudce mohl z bezprostředního projevu stran učinit spolehlivější úsudek. Soudní řízení bylo zpřístupněno veřejnosti s tím, že vyhlášení rozhodnutí muselo být vždy učiněno veřejně i tehdy, pokud byla veřejnost z průběhu jednání vyloučena. Soudní řád civilní neuznával zásadu materiální pravdy, požadoval především formálně dokonalý rozsudek, avšak připouštěl podání odvolání jako opravného prostředku proti rozsudku. Rozsudek odvolacího soudu mohl být dále napaden dovoláním a proti usnesení bylo možné podávat rekurs. Zajímavostí je, že

⁸ JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V. Kodifikace a vývoj občanského práva procesního v 18. a 19. století. In: *Rakousko-uherské vyrovnání 1867 a jeho státoprávní důsledky v českých zemích a na Slovensku: sborník příspěvků ke 140. výročí rakousko-uherského vyrovnání*. Ostrava: KEY Publishing, 2007. s. 103

⁹ JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V. Kodifikace a vývoj občanského práva procesního v 18. a 19. století. In: *Rakousko-uherské vyrovnání 1867 a jeho státoprávní důsledky v českých zemích a na Slovensku: sborník příspěvků ke 140. výročí rakousko-uherského vyrovnání*. Ostrava: KEY Publishing, 2007. s. 103

¹⁰ JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V. Kodifikace a vývoj občanského práva procesního v 18. a 19. století. In: *Rakousko-uherské vyrovnání 1867 a jeho státoprávní důsledky v českých zemích a na Slovensku: sborník příspěvků ke 140. výročí rakousko-uherského vyrovnání*. Ostrava: KEY Publishing, 2007. s. 101

v řízení o odvolání nebylo možné uvádět nové důkazy, a tak často docházelo zároveň s odvoláním k řízení o obnově. Civilní soudní řád, i když v novelizované formě, platí v Rakousku dodnes.¹¹ Rakouská kodifikace civilního procesu je právem hodnocena jako jedna z jeho nejzdařilejších úprav. Vedle zavedení nových moderních principů se vyznačuje skvělým systematickým uspořádáním a nejen proto se stala předlohou pro další státy Evropy, jako jsou Itálie či Polsko.

Rakousko (neboli Předlitavsko) tedy mělo moderní civilně procesní předpis již na konci 19. století, naproti tomu Uhersko (neboli zalitavská část habsburského soustátí) publikovalo nový občanský soudní řád až v roce 1911, jako zák. čl. 1/1911. Původní a zastaralý zák. čl. 54/1868 vycházel ze zásady písemnosti, od které se nový předpis odklonil zakotvením ústního procesu. Dále byly ustaveny zásady bezprostřednosti, veřejnosti, arbitrárního pořádku a volného hodnocení důkazů. Systém opravných prostředků byl velmi podobný rakouské úpravě, avšak uherský soudní řád připouštěl v odvolacím řízení i v řízení o stížnosti nové důkazy. Uherský civilní soudní řád byl vrcholem dlouhého vývoje procesního práva, jeho kvalita však nic nezmohla z politickými změnami své doby. A tak byl v celém rozsahu užíván pouze do začátku první světové války.¹²

2.3 Počátky československé samostatnosti

V letech 1848- 1918 habsburská monarchie procházela politickou i vojenskou krizí. Její panovníci se i přes snahu udržet soustátí pohromadě setkali po konci první světové války s neúspěchem. Nadnárodní identita monarchie byla překonána a československá politická reprezentace dosáhla svého cíle. Dne 28. října 1918 byl vyhlášen samostatný československý stát. Se vznikem nového státu musela politická garnitura vyřešit mimo jiné i otázku fungování státní správy. Aby zamezila vzniku bezpráví, došlo k přijetí zákona č. 11/1918, tzv. recepční normy. Tímto ČSR převzala rakousko-uherský právní řád včetně jeho uspořádání veřejné správy. Jelikož se vývoj rakouského právního řádu i systému státní správy značně odlišoval od uspořádání uherského, přejala první republika i tzv. právní dualismus. S tím korespondovalo i převzetí rakouského i uherského civilně procesního

¹¹ JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V., RUNDOVÁ, A. *Mezníky českých právních dějin*. 3. vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 119- 120

¹² JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V. Kodifikace a vývoj občanského práva procesního v 18. a 19. století. In: *Rakousko-uherské vyrovnání 1867 a jeho státoprávní důsledky v českých zemích a na Slovensku: sborník příspěvků ke 140. výročí rakousko-uherského vyrovnání*. Ostrava: KEY Publishing, 2007. s. 105- 106

předpisu do svého právního řádu.¹³ Jurisdikční norma byla v ČSR publikována pod č. 111/1895 ř. z., civilní soudní řád pod č. 113/1895 ř. z., exekuční řád jako č. 79/1896 ř. z. a zákon o soudní organizaci č. 217/1896 ř. z. Na Slovensku platil občanský soudní řád publikovaný jako zák. čl. 1: 1911 s uvozovacím zákonným článkem 54: 1912 a zákon o exekučním řízení zák. čl. 60: 1881.¹⁴

Výše zmíněné předpisy se týkaly tzv. řízení sporného, neboť československý právní řád prostřednictvím recepční normy umožnil rozvinutí ještě jedné specifické formy dualismu. Vedle předpisů týkajících se řízení sporného totiž musela existovat ještě zvláštní úprava řízení nesporného. Tato se nacházela v tzv. nesporném patentu č. 208/1854 ř. z., který byl taktéž přejet z období monarchie.¹⁵ A který byl zčásti nahrazen zákonem o základních ustanoveních soudního řízení nesporného č. 100/1931 Sb. s celostátní platností. Na území Slovenska byly tyto normy rozšiřovány později, jelikož slovenský právní řád dualismus neznal. Prvorepublikové procesní právo považovalo za základní formu procesu řízení sporné. Jako takové bylo založeno na principu formální pravdy, sporné strany měly důkazní povinnost, do které mohl soud zasahovat jen velmi omezeně. Pro řízení se staly stěžejními následující zásady: zásada ústnosti, veřejnosti, arbitrárního pořádku, volného hodnocení důkazů a konečně zásada dispoziční. Existovaly tyto druhy rozsudků: konečné, mezitímní a částečné, dále kontradiktorní, vzdání se, pro uznání a kontumační rozsudky. Proti nim bylo možné podat jak řádné opravné prostředky- odvolání a dovolání, tak mimořádné opravné prostředky- žaloba o zmatečnost a žaloba o obnovu. V případě podání opravného prostředku proti usnesení bylo možné podat rekurz a dovolací rekurz.¹⁶

Prostřednictvím zákonů platných na celostátní úrovni, jakými byly např. zákon o Nejvyšším soudu či zákon o pracovních soudech, mělo dojít ke sjednocení právní úpravy v českých zemích a na Slovensku. Toho se však nepodařilo

¹³ JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V., RUNDOVÁ, A. *Mezínky českých právních dějin*. 3. vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 129

¹⁴ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 510- 511

¹⁵ KORBEL, F., PRUDÍKOVÁ, D. *Ministerstvo spravedlnosti dokončilo doprovodnou legislativu k rekonstrukci soukromého práva*. [Publikováno dne 14. 01. 2013]., Online dostupné: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/ministerstvo-spravedlnosti-dokoncilo-doprovodnou-legislativu-k-rekonstrukci-soukromeho-prava/>

¹⁶ JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V., RUNDOVÁ, A. *Mezínky českých právních dějin*. 3. vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 143- 144

dosáhnout, a tak byla úprava civilního procesu mnohdy nepřehledná a chaotická.¹⁷ I přesto, že ČSR měla zájem přijmout vlastní zákony a kodifikace, nepodařilo se takový záměr do roku 1938 naplnit. V období druhé republiky a následné druhé světové války byly jakékoli legislativní snahy zastaveny.

2.4 Období socialismu

Léta 1948 – 1989 znamenala období budování totalitního státu, který bylo třeba zaštitit více či méně socialistickými zákony. Právo bylo považováno za „výraz vůle vládnoucí třídy“ a v podstatě se z něj stal „sluha“ státní moci, která jeho prostřednictvím zasahovala do sféry soukromoprávních vztahů. Socialistické zákonodárství se vyznačovalo pružnými rámcovými ustanoveními a přesunem právotvorby k normám nižší právní síly, jelikož takové normy bylo možné snadno a rychle přizpůsobit aktuálním potřebám státu. Dosavadní kontinuální vývoj veškerých právních odvětví a institucí byl přerušen. Změny se nevyhnuly ani civilnímu procesu, kdy roku 1948 došlo k vydání zákona o zlidovění soudnictví a o dva roky později v rámci právní dvouletky k vydání občanského soudního řádu.

Zákon o řízení ve věcech občanskoprávních č. 142/1950 Sb., občanský soudní řád, byl vypracován na základě procesního kodexu RSFSR z roku 1923. Měl za cíl odstranit právní dualismus a nahradit do té doby platné civilně procesní předpisy. Zavrhl rozlišování civilního řízení na řízení sporné a nesporné, ale prvotní záměr vytvořit jednotné řízení zcela nedokázal. Proto druhá část zákona obsahovala úpravu zvláštních druhů řízení. Soudní řád vycházel ze zásady materiální pravdy, která soudu ukládala v řízení postupovat tak, aby byl zjištěn skutečný stav věci. Vedle toho měl soud povinnost, doplňovat činnost procesních stran sporu svou vlastní iniciativou. Zákon také posílil postavení veřejné žaloby v občanském řízení. Prokurátor mohl kdykoli vstoupit do jakéhokoli procesu a dokonce i podat návrh na zahájení řízení v kterékoli věci. Základní princip rovnosti občanů před zákonem byl do soudního řízení promítnut jako zásada rovnosti účastníků. Jako další příklady právních zásad můžeme zmínit zásadu volného hodnocení důkazů související se zásadou projednací, kdy k objasnění stavu věci byly strany povinny obstarávat důkazy.¹⁸

¹⁷ JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V., RUNDOVÁ, A. *Mezníky českých právních dějin*. 3. vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 142- 143

¹⁸ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 632- 633

Zákon z roku 1950 rozlišoval zásadu dispoziční i zásadu oficiality, neboť podle něj byla možnost zahájit řízení podle povahy věci- buď v dispozici účastníků, nebo jej bylo možné zahájit bez návrhu- tedy přímo z iniciativy soudu nebo státního notářství. Zásada oficiality rovněž znamenala povinnost soudu pokračovat v zahájeném řízení, naproti tomu zásada dispoziční ovládala podání opravného prostředku či zahájení řízení o výkon rozhodnutí. Mezi další uplatňované zásady řadíme zásadu jednotnosti řízení, ústnosti, přímosti, veřejnosti, senátního rozhodování a konečně zásadu hospodárnosti. V letech následujících byl soudní řád upravován v důsledku reorganizace prokuratury, státního notářství, soudů či národních výborů. O třináct let později byl nahrazen novým předpisem.¹⁹

V souvislosti s vydáním socialistické ústavy v roce 1960 byly zahájeny přípravy k sepsání nového občanského soudního řádu, který byl posléze publikován jako zákon č. 99/1963 Sb. Stejně jako soudní řád z roku 1950 byl i tento předpis inspirován svým sovětským protějškem. Tentokrát čerpal ze zásad občanského soudního řízení SSSR a svazových republik z konce roku 1961. Nový soudní řád se vyznačoval rozdílným obsahem i systematikou uspořádání. Přestože byl postaven na stejných principech, o kterých jsme hovořili u jeho předchůdce, přistoupil k rozdílnému výkladu těchto zásad. Například základní povinnost soudu postupovat tak, aby byl zjištěn skutečný stav věci či zásadu projednací značně modifikoval. Ve skutečnosti měla zásada materiální pravdy ve světle „vůle vládnoucí třídy“ hlavně ideologickou funkci. Jejím prostřednictvím stát odůvodňoval intervence do probíhajících řízení. A právě obsah zásady projednací byl rozšířen o nové možnosti, kdy mohl stát do zahájeného procesu vstoupit. V případě, že takový krok vyžadoval kolektivní zájem, mohli do řízení zasahovat národní výbory či společenské organizace.²⁰

Pravomoc soudu byla v následujících letech velmi omezena, došlo k vyčlenění okruhu věcí, na nichž měl stát zvláštní zájem. Co se týká tzv. zlidovění soudnictví i zde nacházíme mnoho negativ, řízení bylo značně formalizováno, jelikož se soustředilo na neefektivní účast laiků při odborném posuzování a následném rozhodování. Změnilo se i postavení prokurátora, který mohl řízení ovlivňovat jak po stránce formální, tak obsahové. Do roku 1963 existoval pouze

¹⁹ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 632- 634

²⁰ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 634- 635

jediný mimořádný opravný prostředek, a to obnova řízení, která připadala v úvahu tehdy, pokud vyšly najevo nové důležité skutečnosti v již skončeném řízení. Nový předpis zavedl další druh mimořádného opravného prostředku, který mohl podat pouze generální prokurátor nebo předseda nejvyššího soudu, tzv. stížnost pro porušení zákona.²¹ Léta totalitní nadvlády nepatří z hlediska etického ani právního mezi období, na která bychom v naší historii mohli být hrdí.

2.5 Situace po sametové revoluci

Občanský soudní řád z roku 1963 je více než půl století součástí našeho právního řádu. Za dobu své účinnosti si vyžádal mnoho změn, znovu byl vydán již v roce 1973, avšak nejzásadnější úpravy následovaly po roce 1989. Významná novelizace byla provedena zákonem č. 519/1991 Sb., který zavedl několik nových druhů řízení. Příkladem budiž řízení ve věcech obchodního rejstříku, řízení týkajících se sdružování v politických stranách či řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče.²² Novela č. 171/1993 Sb. opět zakotvila odpovědnost žalobce a žalovaného za výsledek sporu. A další podstatnou změnu znamenala novelizace č. 7/ 2009 Sb., jejímž prostřednictvím došlo k zavedení přísného režimu koncentrace.²³

Prostřednictvím mnohých úprav byl občanský soudní řád přizpůsobován novým poměrům, avšak jeho socialistický základ se žádnou z nich nepodařilo eliminovat. Což v důsledku znamenalo, že vydávané novely byly omezeny jak ve svém rozsahu, tak i funkci.²⁴ Postupem času sílil tlak, aby zákonodárce reagoval na zastaralou úpravu soudního řádu a český civilní proces přiblížil potřebám moderní doby. Počátkem roku 2014 vešly v účinnost úvodem zmíněné legislativní změny, čímž se Česká republika přiklonila k odkazu prvorepublikových předpisů. A zároveň se přihlásila k tendencím sousedních států (Rakouska a Německa), s nimiž nás pojí bohaté historické souvislosti a které rovněž uznávají dichotomii sporného a nesporného řízení.²⁵ Proto je náš právní řád po letech obdařen novelizovaným

²¹ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 635- 636

²² WIPPLINGEROVÁ M., ZAHRADNÍKOVÁ R., SPURNÁ K. *Zvláštní soudní řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 7- 8

²³ SVOBODA, K. *Nové instituty českého civilního procesu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012. s. 179

²⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 292-2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. s. 2

²⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 292-2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. s. 6- 7

občanským soudním řádem a staronovým zákonem o řízeních nesporných neboli zákonem o zvláštních řízeních soudních.

3. VZTAH SPORNÉHO A NESPORNÉHO ŘÍZENÍ

Civilní proces je samostatným procesním odvětvím, v němž soud uplatňuje tzv. civilní pravomoc. Z jejího obsahu pochopíme okruh záležitostí, které jsou soudy v civilním řízení oprávněny projednat a rozhodnout. Jde o projednávání a rozhodování sporů a jiných právních věcí, které vycházejí z poměrů soukromého práva, pokud o nich dle zákona nejednají a nerozhodují jiné orgány. Rozlišujeme několik druhů civilního procesu, a to proces nalézací, vykonávací, zajišťovací, insolvenční, rozhodčí či specifické soudní řízení podle části páté OSŘ. Ve zvláštních případech, kde bude uplatněn přeshraniční prvek, bude řízení podléhat úpravě evropského práva civilního procesního.²⁶

Komplexní definici civilního procesu vyslovil prof. Zoulík, když jej vymezil jako: *soubor právních vztahů vznikajících v důsledku postupu (procesních úkonů) soudu a dalších procesních subjektů při poskytování ochrany soukromoprávním a některým jiným právním vztahům.*²⁷ Stěžejním druhem civilního procesu je řízení nalézací, ve kterém soud zjišťuje, co je po právu a své stanovisko následně vyslovuje autoritativním rozhodnutím. Právě nalézací řízení je tradičně děleno na řízení sporné a nesporné, mezi kterými jsme schopni seznat několik rozdílů. Hlavní odlišnosti spatřujeme: v subjektech řízení, v předmětu řízení a v uplatňovaných procesních zásadách.

3.1 Řízení sporné

„Kde není žalobce, není soudce.“

Sporné řízení je charakteristické procesním vztahem mezi třemi subjekty, konkrétně dvěma stranami a soudem, který vystupuje v roli nezúčastněného třetího. Hlavní úlohou soudu je rozhodnout spor o právo mezi proti sobě stojícími stranami na základě zjištěného skutkového stavu bez důvodných pochybností. Účastníci řízení mají postavení procesních stran a označujeme je jako žalobce a žalovaného, jak nacházíme v § 90 OSŘ, hovoříme o tzv. první definici účastenství. Účastenství se ve sporném řízení odvíjí od osoby žalující, která svým jménem žalobu podá, a ve které označí osobu žalovanou, proti níž se řízení povede. Tím je naplněn požadavek procesního vymezení účastníků.²⁸

²⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 64 a 41

²⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. s. 34

²⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 39 a 103

Soud se však při rozhodování konkrétní věci musí vypořádat s otázkou věcné legitimace účastníků. Musí posoudit, zda žalobci a žalovanému z hlediska hmotného práva svědčí konkrétní subjektivní právo či tíží subjektivní povinnost, o nichž má v řízení rozhodnout.²⁹ Ohledně osoby žalobce hovoříme o tzv. aktivní věcné legitimaci a v případě žalovaného o tzv. pasivní věcné legitimaci. Na rozdíl od řízení nesporného je zde možné využít instituty, jakými jsou: hlavní a vedlejší intervence, společenství účastníků, přistoupení účastníka či jeho záměny.³⁰ Přistoupení a záměna účastníka jsou instituty, pomocí nichž může žalobce napravit omyl v případě chybného označení žalované strany.³¹ Možnost státního zastupitelství podat návrh na zahájení řízení či do probíhajícího řízení vstoupit, je omezena pouze na zákonem uvedené případy.

Předmětem sporného řízení je protichůdný zájem procesních stran, které stojí proti sobě. Hovoříme o ochraně již porušených či ohrožených subjektivních práv, soud tedy řeší rozpor mezi hmotněprávními zájmy účastníků, proto je spornému řízení přisouzena reparační funkce.³² Meritorní rozhodnutí vycházející ze sporných řízení mají zpravidla deklaratorní povahu.³³ Typickými zástupci jsou rozsudek na plnění a rozsudek na určení, jimiž soud stanovuje, zda tu právní vztah je, či není.

Stejně jako neexistuje jednotná definice, která by dokázala jasně vymezit sporné a nesporné řízení, nemůžeme ani jednoznačně určit, že každá zásada platí bezvýhradně pro to či ono řízení. Zásada dispoziční a zásada projednacích jsou stěžejními principy, na kterých stojí základy sporného řízení. Pouze iniciativou ze strany žalobce může být sporné řízení zahájeno, tuto vůli projevuje prostřednictvím podání žaloby příslušnému soudu. Dispoziční princip znamená možnost žalobce ovládat řízení, neboť je může nejen zahájit, ale prostřednictvím zpětvzetí žaloby i zastavit. V případě, že strany uzavřou smír v průběhu řízení, či omezí nebo rozšíří své návrhy, hovoříme o tzv. dispozici s předmětem řízení, neboť ovlivňují průběh

²⁹ HAMULÁKOVÁ, K., KŘIVÁČKOVÁ, J., ŠÍNOVÁ, R. *Praktikum civilního procesu*. 2. vydání Praha: Leges, 2012. s. 132

³⁰ WIPPLINGEROVÁ M., ZAHRADNÍKOVÁ R., SPURNÁ K. *Zvláštní soudní řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 13

³¹ DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 431

³² ZAHRADNÍKOVÁ, R. Některé změny právní úpravy civilního procesu vyplývající z rekodifikace soukromého práva v ČR. In: *Právo, obchod, ekonomika III.: zborník vedeckých prác*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013. s. 425

³³ Důvodová zpráva k zákonu č. 292-2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. s. 4

a rozsah řízení od začátku až do konce.³⁴ Avšak i ve sporném procesu se uplatňuje zásada oficiality, neboť soud v zahájeném řízení pokračuje z úřední povinnosti a je povinen zkoumat zákonné procesní podmínky tak, aby případné nedostatky včas odhalil.

Projednáací princip je pro procesní strany rovněž významný, neboť dle něj strany čelí tzv. důkazní povinnosti a tzv. břemenu tvrzení.³⁵ Soud je v rámci této zásady vázán tvrzeními a důkazy stran, které mají objasnit skutkový stav sporné věci. Žalobce je povinen uvést rozhodné skutečnosti a k jejich prokázání navrhnout důkazy, jelikož pokud tak neučiní, vystavuje se riziku, že projednávaný spor prohraje. Zákon stanovuje soudu tzv. poučovací (manudukční) povinnost, v rámci které má soud vést účastníky řízení k naplnění břemene důkazního a břemene tvrzení. Soud nemůže žalobci přiznat nárok ani v případě, kdy rozhodné skutečnosti uvede, ale důkazy k nim opomene předložit.

S tímto souvisí princip legálního pořádku, který sporné řízení výrazně odlišuje od řízení nesporného. Tato zásada klade důraz na pozornost účastníků řízení, neboť pro každé jeho stadium stanovuje provedení určitých procesních úkonů, které pokud jsou zmeškány či neprovedeny vůbec, mohou zásadně ovlivnit výsledek řízení. Tento princip označovaný také jako zásada koncentrace má za úkol řízení zpřehlednit a zrychlit. Ten, kdo hájí svá práva, je musí uplatňovat v pravý čas, pod hrozbou prekluze.³⁶ Z výše zmíněného vyplývá princip neúplné apelace, který znamená, že rozhodné skutečnosti nebo důkazy, které nebyly navrženy před prvostupňovým soudem, mohou být důvodem k podání odvolání jen za zákonem taxativně uvedených podmínek.³⁷

3.2 Řízení nesporné

Věcná legitimace v rámci nesporných řízení je dána hmotněprávním statutem konkrétního subjektu.³⁸ V těchto typicky beznávrhových řízeních je jedním ze subjektů soud a dále účastníci, kteří nenesou postavení protivníků, jako je tomu u sporného procesu. Jinými slovy za účastníka bude označen a považován ten, kdo bude mít k předmětu řízení určitý právní vztah. Pro řízení, která mohou být

³⁴ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. s. 73- 74

³⁵ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů- § 101 odst. 1

³⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů- § 118b

³⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů- § 205a

³⁸ HAMULÁKOVÁ, K., KRIVÁČKOVÁ, J., ŠÍNOVÁ, R. *Praktikum civilního procesu*. 2. vydání Praha: Leges, 2012. s. 132- 133

zahájena i bez návrhu, zákon za účastníky označuje: „*navrhovatele a toho, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno*“. Takto zní tzv. druhá definice účastenství, nalezneme ji v § 6 odst. 1 ZŘS. Tzv. třetí definici obsahuje stejný paragraf, avšak v odstavci druhém, v němž za účastníky uvádí: „*navrhovatele a toho, jehož za účastníka označuje zákon*“.³⁹ V obou případech je soud povinen zajistit, že bude v řízení jednáno se všemi účastníky, které zákon za účastníky považuje. V případě povinného označení účastníků navrhovatelem soud není jeho vymezením vázán.⁴⁰

Protože každý účastník nesporného řízení v něm vystupuje a jedná sám za sebe, nepřichází zde v úvahu využití institutů hlavní nebo vedlejší intervence, ani přistoupení či záměny účastníka, stejně tak procesního společenství.⁴¹ Pakliže soud zjistí, že řízení probíhá bez osoby, o jejíž právech nebo povinnostech má být jednáno, usnesením ji do řízení jako účastníka přibere. A naopak, pokud se řízení účastní ten, o jehož právech nebo povinnostech se v něm nejedná, vydá soud usnesení, jímž účast osoby ukončí.⁴² Zákon o zvláštních řízeních soudních rovněž opravňuje státní zastupitelství k podání návrhu na zahájení řízení, či do již probíhajícího řízení vstoupit, a to ve větší míře než u řízení sporných.⁴³ Státní zastupitelství tímto uplatňuje veřejný zájem na projednání určité věci.

Pro předmět nesporného řízení je typické založení, změna nebo zánik právních vztahů. Například ke vzniku nových právních vztahů dochází právní mocí výroku o osvojení, naproti tomu právní vztah zaniká právní mocí rozhodnutí o rozvodu. Význam rozhodnutí vydávaných v nesporném řízení tkví především v jejich preventivní funkci, kdy jsou vztahy procesních stran upraveny do budoucna.⁴⁴ Takové řízení tedy předchází vzniku dalších sporů a zároveň bere v úvahu nejen soukromoprávní zájmy účastníků, ale i zájmy celé společnosti.⁴⁵ Meritorní rozhodnutí vycházející z řízení nesporných bývají převážně

³⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 264

⁴⁰ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha III. Zvláštní soudní řízení*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2015. s. 38

⁴¹ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha III. Zvláštní soudní řízení*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2015. s. 37

⁴² JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha III. Zvláštní soudní řízení*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2015. s. 41

⁴³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. s. 360

⁴⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 292-2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. s. 4

⁴⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. Některé změny právní úpravy civilního procesu vyplývající z rekodifikace soukromého práva v ČR. In: *Právo, obchod, ekonomika III.: zborník vedeckých prác.* Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013. s. 425

konstitutivního charakteru a z pohledu hmotného práva jsou právní skutečností. Zástupcem konstitutivních rozsudků jsou ty, které se týkají osobního stavu, tedy již zmíněný rozvod manželství či osvojení.

Stěžejní zásadou nesporného řízení je zásada oficiality, avšak i zde nalzáme výjimky, jelikož ne každé nesporné řízení je možné zahájit z úřední povinnosti. Příkladem budiž řízení o povolení uzavření manželství. Princip oficiality znamená „zahájení řízení soudem z úřední povinnosti“, kdy soud zároveň vymezuje předmět zahajovaného řízení. Tímto způsobem se soud zachová v případě zahájení řízení o pozůstalosti. Druhým podstatným principem je zásada vyhledávací neboli vyšetřovací, která soudu stanovuje povinnost vyhledávat důkazy k dostatečnému objasnění rozhodných skutečností. Účastníci sami mohou předkládat důkazní návrhy, avšak jejich případnou pasivitu musí soud obrazně řečeno nahradit. Hlavním důsledkem jmenovaných zásad je pro účastníky řízení omezená možnost disponovat s předmětem řízení. Zároveň v průběhu nesporného řízení nemůže dojít k uzavření smíru, avšak zákonodárce v § 9 ZŘS soudu ukládá, aby účastníky vedl k nalezení smírného řešení.⁴⁶

Nesporným řízením je vlastní jejich různorodost, a proto je v nalézacím procesu nežádoucí, aby byl pevně stanoven průběh a sled procesních úkonů. Tento výklad nám vysvětluje význam zásady arbitrárního pořádku, která nesporná řízení označuje jako řízení jednotná. Průběh nesporného řízení tvoří jeden celek, a to od jeho zahájení až po skončení vydáním rozhodnutí. Což znamená, že procesní postup řízení je stanoven pouze rámcově tak, jak určí soud. A účastníkům je ponechána možnost uvádět nové důkazy či návrhy v podstatě kdykoli v průběhu řízení.⁴⁷ V případě podání opravného prostředku proti rozhodnutí soudu prvního stupně může odvolatel rovněž dokládat nové skutečnosti a důkazy, které v předcházejícím řízení neuvedl. Taková situace se řídí principem úplné apelace, který účastníkům řízení neklade žádná omezení v podobě lhůt, ve kterých mají být rozhodné skutečnosti a důkazy předloženy.

⁴⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 265-267

⁴⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. s. 77

3.3 Pravomoc a příslušnost

Pro sporná řízení je pravomoc civilních soudů stanovena obecně, a to tak, že soudy rozhodují spory soukromoprávní povahy. Takové pravidlo, však nemůže určovat pravomoc soudů k projednávání nesporných věcí v řízení, neboť tato musí být vždy opřena o zákonný základ.⁴⁸ Musí jít o explicitní ustanovení v hmotněprávním předpisu, jelikož nesmí dojít k situaci, kdy by soud vedl řízení, nemajíc podklad v hmotném právu.⁴⁹ Pro zahájení řízení je velice důležité, který soud je věcně a místně příslušný k projednání konkrétní věci. Občanský soudní řád v § 11 odst. 1 definuje zásadu tzv. *perpetuatio fori* neboli trvání příslušnosti, která říká, že pro určení věcně i místně příslušného soudu jsou až do skončení řízení rozhodné okolnosti, které byly dány v okamžiku zahájení řízení. Tedy skutečnosti rozhodné ke dni podání žaloby.

3.3.1 Věcná příslušnost

Prostřednictvím věcné příslušnosti zjišťujeme, jaký okruh právních věcí zákonodárce svěřil k projednávání a rozhodování které soudní instanci. Věcná příslušnost nám stanovuje, jaký soud je příslušný o věci rozhodovat v prvním stupni. Jedním z důsledků přijetí nové procesně právní úpravy je i rozšíření věcné příslušnosti okresních soudů. Tato tzv. jednotná věcná příslušnost znamená, že k prvostupňovému řízení jsou příslušné převážně okresní soudy. Krajské soudy tedy mohou rozhodovat spory v prvním stupni pouze tehdy, pokud bude ke správnému posouzení věci zapotřebí zvýšené odbornosti.⁵⁰ Naproti tomu vrchní soudy nikdy nerozhodují jako soudy prvního stupně, a tudíž soud Nejvyšší nemůže rozhodovat jako soud odvolací. V první instanci rozhoduje Nejvyšší soud ve věcech statusových a v případě uznání cizích soudních rozhodnutí, tehdy rozhoduje jako I. a jediná instance.

Když se vrátíme k prvostupňové věcné příslušnosti krajských soudů, můžeme demonstrativně vyjmenovat několik případů, které vyžadují užší specializované rozhodování. Jedná se například o problematiku rejstříkových záležitostí, sporů ohledně šeků, směnek a investičních nástrojů či sporů

⁴⁸ WIPPLINGEROVÁ M., ZAHRADNÍKOVÁ R., SPURNÁ K. *Zvláštní soudní řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 13

⁴⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 292-2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. s. 4

⁵⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, R. Některé změny právní úpravy civilního procesu vyplývající z rekonstrukce soukromého práva v ČR. In: *Právo, obchod, ekonomika III.: zborník vedeckých prác*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013. s. 433

vyplývající z práva duševního vlastnictví. Neméně významnou bude agenda obsahující spory vzniklé ze založení obchodních korporací, ústavů, nadací a nadačních fondů. Krajský soud je dále příslušný posuzovat spory mezi jednotlivými obchodními korporacemi či mezi jejich společníky. Případně bude nalézat právo ve věcech přeměn obchodních společností, či ve sporech z koupě závodu nebo jeho pachtu.⁵¹ I v ZŘS nalezneme příslušnost krajských soudů v prvním stupni, a to mimo jiné pro statusové věci právnických osob, jejich zrušení, likvidaci i opatrovnictví.⁵² Věcná příslušnost nám tedy říká, který z článků soudní soustavy bude oprávněn rozhodovat v prvním stupni. V případě, že stejnou věc bude nutné projednat i v dalších instancích soudní soustavy, nás bude zajímat tzv. funkční příslušnost soudu. Tato vymezuje rozsah působnosti pro různé články soudní soustavy a nalezneme ji ve znění § 10 OSŘ.⁵³

3.3.2 Místní příslušnost

„Každý má být žalován u svého soudu.“

Místní příslušnost stanovuje, který z věcně příslušných soudů bude konkrétně příslušný věc projednat a rozhodnout. Jak bylo řečeno výše, je určení místní příslušnosti koncentrováno na samý počátek řízení.⁵⁴ V případě sporného řízení je pro nás rozhodující § 84 OSŘ, který hovoří o pojmu „obecný soud účastníka“, proti němuž návrh směřuje. § 85 OSŘ pak tuto obecnou příslušnost dále rozvádí, např. pokud zákon neurčí jinak: *„je obecným soudem fyzické osoby okresní soud, v jehož obvodu má bydliště a nemá-li bydliště, okresní soud, v jehož obvodu se zdržuje.“* Pro fyzickou osobu- podnikatele je obecným soudem ve věcech vyplývajících z podnikatelské činnosti okresní soud, v jehož obvodu má sídlo. Totéž platí i pro osoby právnické či insolvenčního správce. Obecný soud státu určíme podle sídla jeho organizační složky, pro obec pak bude rozhodné její území. Obecným soudem kraje bude okresní soud, v jehož obvodu mají sídlo jeho orgány. Vedle obecné místní příslušnosti rozlišujeme ještě příslušnost výlučnou (§ 88 OSŘ), na výběr danou (§ 87 OSŘ) a stranami sjednanou (§ 89a OSŘ).⁵⁵ Přičemž tyto mají přednost před užitím pravidel o obecné příslušnosti žalovaného. V případě místní příslušnosti na výběr dané je na žalobci, který soud zvolí z více možností

⁵¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů- § 9 odst. 2

⁵² Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních- § 3 odst. 2

⁵³ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 69- 70

⁵⁴ § 105 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů stanovuje časové rozmezí, kdy se soud má místní příslušností zabývat.

⁵⁵ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu.*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2014. s. 41

uvedených v zákoně. S příslušností výlučnou se setkáme u specifických druhů řízení, např. při rozhodování o právech k nemovitosti, převážně se však uplatňuje v řízeních nesporných. Místní příslušnost stranami sjednanou (prorogovanou) označujeme jako tzv. prorogační dohodu a setkáváme se s ní typicky v obchodních záležitostech. Na věci s cizím prvkem se pak vztahuje příslušnost daná prostřednictvím předpisů EU, která má rovněž přednost před příslušností obecnou uvedenou v OSŘ.⁵⁶

Pravidla určování místní příslušnosti pro nesporná řízení nalezneme v ZŘS, který se od pojmu „obecný soud účastníka“ odklání, hovoří o tzv. příslušnosti zvláštní. Tato není určována kontradiktorní povahou stran, jako je tomu u řízení sporných. Na základě veřejného zájmu definuje místní příslušnost pomocí jiných kritérií. Zákon pro některé druhy řízení stanovuje místní příslušnost výlučně, v dalších případech stanovuje tzv. zbytkovou místní příslušnost, kdy je dle § 4 odst. 1 k řízení příslušný: „*obecný soud osoby, v jejímž zájmu se řízení koná*“.⁵⁷ Zákon dále uvádí, že „*obecným soudem nezletilého účastníka je soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, své bydliště*“.⁵⁸ V zájmu nezletilého je v průběhu řízení možné, aby příslušný soud přenesl svoji příslušnost na jiný soud, to platí i pro řízení ve věcech opatrovnických či v řízení o svéprávnosti.⁵⁹

⁵⁶ SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 301- 308

⁵⁷ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu.*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2014. s. 41

⁵⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů- § 4 odst. 2

⁵⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. s. 359

4. ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ DLE OSŘ

Ještě než přistoupíme k problematice zahájení řízení, je nutné vysvětlit si základní prvky civilního procesu, díky nimž pochopíme jeho systematiku. Hlavní znaky vyčteme z již citované definice prof. Zoulíka, konkrétně hovoříme o procesních subjektech, procesních vztazích a procesních úkonech. Přičemž mezi subjekty civilního řízení řadíme soud a účastníky, kteří jsou ve vztahu k soudu v podřízeném postavení. Povinností soudu je v řízení postupovat předvídatelně a v součinnosti s jeho účastníky, avšak pouze on je nadán pravomocí ve věci rozhodnout. Důsledkem zahájení řízení je vznik procesních vztahů, a to mezi účastníky řízení a soudem, mezi samotnými účastníky navzájem a případně ostatními subjekty na řízení zúčastněnými. Účastníci řízení a stejně tak soud činí procesní úkony, jimiž ovlivňují průběh řízení, uplatňují tím svá procesní práva a povinnosti.⁶⁰

4.1 Teorie žaloby

Zcela zásadním procesním úkonem, který je projevem zásady dispoziční, je podání návrhu na zahájení řízení neboli žaloby. Tento moment můžeme označit jako střet občanského práva hmotného s civilním právem procesním. I přes snahu mnohých procesualistů (R. Jhering, H. Pawlovski) zatím neexistuje generální definice, která by dokázala vztah těchto odvětví jasně vymezit. Vzájemným vztahem práva procesního a práva hmotného, ale i právem člověka obrátit se s žalobou na stát a následným úspěchem či podmínkami úspěchu se zabývá tzv. žalobní právo.⁶¹ Právní historie zná mnoho přístupů, které se snažily žalobní právo definovat. Již v dobách římského státu se setkáváme s nejstarším pojetím civilního procesu, který byl značně formalizovaný a přísný. Římský proces sestával z pěti konkrétních typů zákonných žalob, pomocí nichž mohl žalobce uplatnit svůj hmotněprávní nárok.⁶²

Právě na římskoprávní odkaz navázal tzv. materiální teorií předmětu sporu Friedrich Carl von Savigny, kdy určitému hmotnému právu odpovídal konkrétní typ žaloby. Novodobí teoretici se snažili žalobu uchopit jako vztah procesního úkonu žalobce a tvrzeného hmotněprávního nároku. Tímto byla materiální teorie

⁶⁰ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009. s. 544

⁶¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 124

⁶² BALÍK, S., BALÍK, S. ml., *Rukověť k dějinám římského práva a jeho institucí*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 127

překonána a nahradila ji tzv. procesní teorie sporu, která jasně odlišila nárok materiální a nárok procesní. Její pojetí chápe procesní nárok žalobce jako uplatnění jeho práva na soudní ochranu a z užšího pohledu jej charakterizuje pomocí skutkových tvrzení žalobce. Procesní teorii předmětu sporu dělíme do třech větví, a to na jednočlennou, dvojčlennou a trojčlennou. Nejvyšší soud zastává dvojčlennou teorii předmětu sporu, neboť ve své judikatuře žalobci stanovuje povinnost, aby v žalobě vymezil vedle předmětu sporu i rozhodné skutečnosti, jimiž své právo dokládá.⁶³ Judikatura Nejvyššího soudu ČR konkrétně odkazuje na usnesení sp. zn. 23 Cdo 1927/2009.⁶⁴

Mě osobně zaujal přístup JUDr. Karla Svobody, který právo hmotné a procesní vysvětluje v kontextu znaků řízení sporného a nesporného. Jelikož se řízení sporné vyznačuje procesní iniciativou účastníků- typicky žalobce a žalovaného, přisuzuje takovému řízení dominantní postavení práva procesního. Soud má navíc k dispozici procesní instituty, pomocí nichž průběh řízení urychluje (koncentrace řízení, manudukční povinnost) a dbá na to, aby účastníci včas a jasně uplatňovali svá tvrzení a důkazy, k čemuž jim může stanovovat jasné povinnosti či lhůty. Naproti tomu vyslovuje názor, že nesporné řízení je ovládáno právem hmotným, neboť jeho cílem je zjistit tzv. materiální pravdu, a to nezávisle na procesní aktivitě účastníků. Jelikož na výsledku řízení závisí „veřejný zájem“, je povinností soudu zjistit pokud možno úplnou pravdu, a to bez „urychlovacích“ institutů užívaných v řízení sporném. V nesporném řízení by tak nemělo dojít k vydání rozhodnutí, které neodpovídá hmotněprávní realitě, jelikož hmotněprávní skutek má být zjištěn bez pochybností a v celé jeho úplnosti. Naopak zásada projednací, která dominuje spornému řízení, dává účastníkům možnost, ovlivnit výsledné rozhodnutí rozdílně od objektivní reality.⁶⁵ K takové situaci může dojít velice snadno, pokud je soudu doručena žaloba na plnění, ve které žalobce jasně vylíčí rozhodné skutečnosti, vymezí, čeho se žalobou dovolává a dostatečně určitě označí žalovaného. Soudci v takové situaci nic nebrání vydat platební rozkaz. Platební rozkaz je následně doručen do vlastních rukou žalovanému, který se i přesto, že žalobci žádný finanční obnos nedluží, k uplatněnému nároku nevyjádří. Což může v důsledku vést k výkonu nároku platebním rozkazem přiznaným.

⁶³ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 124-125

⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 05. 2009, sp. zn. 1927/2009

⁶⁵ SVOBODA, K. *Žaloba v civilním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. s. 6-8

4.2 Žaloba

„Každý necht' si střeží svá práva.“

Dnes žaloba znamená procesní úkon, jehož prostřednictvím se žalobce obrací na soud v situaci, kdy došlo nebo dle jeho názoru mohlo dojít k porušení či ohrožení jeho soukromého subjektivního práva hmotného. Žalující strana tak naplňuje své ústavně zaručené základní právo na soudní ochranu u nezávislého a nestranného soudu.⁶⁶ Žalobcovu uplatnění práva na soudní ochranu a s ním souvisejícího práva na spravedlivý proces pro něj nemusí nutně znamenat úspěch ve věci. Jejich hlavní význam tkví ve spravedlivém a odborném posouzení předmětu řízení, které účastníkům garantuje rovnocenné postavení. Doručením žaloby soudu dochází k zahájení sporného řízení, žalující strana v ní mimo jiné určuje okruh účastníků, kterých se bude řízení týkat a vymezuje předmět sporu.⁶⁷ Žalobce uvede jako žalovaného toho, kdo je dle něj nositelem povinnosti, jejíž splnění požaduje. Neboli toho, proti komu má být řízení o sporném právu vedeno, žalovaný je v řízení účastníkem tzv. pasivně legitimovaným.⁶⁸ Předmět sporu můžeme chápat jako objekt soudní ochrany a zároveň jako souhrn právních otázek, o kterých bude soud rozhodovat. Žalující strana v předmětu sporu uplatňuje hmotněprávní nárok vůči žalovanému. Vše, co žalobce vymezí jako předmět sporu, musí být soudem řádně projednáno a vyřízeno.⁶⁹ Jeho význam je důležitý i z hlediska překážek, které brání opětovnému projednání věci s totožným předmětem sporu.

4.2.1 Náležitosti žaloby

Žaloba neboli návrh na zahájení řízení musí obsahovat jak základní náležitosti každého podání, tak i náležitosti pro žalobu specifické. Základní náležitosti nalezneme v § 42 odst. 4 OSŘ, který říká, že z podání musí být jasno: kterému soudu je určeno, kdo je činí, které věci se týká a čeho se domáhá, závěrem se podatel podepíše a vyznačí datum sepsání. Písemná podoba žaloby musí být soudu doručena s potřebným počtem stejnopisů a s přílohami tak, aby každý účastník obdržel jeden stejnopis a jeden takový zůstal u soudu. Ony specifické náležitosti vypočítává § 79 odst. 1 OSŘ a jsou jimi: jméno, příjmení, bydliště

⁶⁶ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů- čl. 36.

⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 07. 2011, sp. zn. 30 Cdo 777/2011

⁶⁸ DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 358

⁶⁹ MACUR, J. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2002. s. 17- 18

účastníků, rodné číslo či datum narození. Fyzickou osobu- podnikatele je nutné upřesnit pomocí jejího identifikačního čísla. Pro označení právnické osoby je vyžadován název nebo obchodní firma a identifikační číslo. Účelem této specifikace je vyvarování se možné záměně s jinou osobou. Má-li být účastníkem řízení stát, je třeba uvést jeho název a označit příslušnou organizační složku - včetně její adresy, která bude za stát v řízení vystupovat. Je-li žalobce v řízení zastoupen, je povinen svého zástupce v návrhu rovněž označit. Zákonný zástupce je v návrhu uveden v případě, že žalobcem je osoba bez plné svéprávnosti, nejčastěji půjde o nezletilé dítě.⁷⁰ Pokud je účastníkem řízení i svěřenský správce, musí návrh obsahovat i označení, že se jedná o svěřenského správce a označení svěřenského fondu.

Dále je žalobce povinen vylíčit rozhodné skutečnosti a označit důkazy, jichž se dovolává, zároveň musí být z návrhu patrné, čeho se domáhá (tzv. žalobní petit). Z těchto náležitostí má vyplynout důvodnost uplatňovaného nároku, podpořená skutkovými okolnostmi, které vedly k podání návrhu, doložené důkazními návrhy. Dle zákona účastník není povinen svůj nárok kvalifikovat podle norem hmotného práva, avšak určitou představu, byť ne vždy řádně kvalifikovanou, soudu předkládá.⁷¹ Dostatečným vymezením skutkového děje žalující strana splní povinnost tvrzení. Pakliže by soud žalobcova tvrzení shledal jako nedostatečné, poučí ho o tom a uloží mu nedostatky doplnit. Přičemž veškeré rozhodné skutečnosti v žalobě uvedené je navrhovatel povinen podložit důkazními prostředky. Jako důkaz může označit vše, čím lze objasnit stav věci, tedy prokázat skutková tvrzení.⁷²

Kvalita žaloby neboli její bezvadnost může pozitivně ovlivnit průběh řízení, jelikož bude soud ušetřen od procesu odstraňování vad podání, čímž je řízení mnohdy prodlužováno. Pokud žalobce řádně označí účastníky, vyvaruje se tak situaci, kdy by soud převzal nesprávné údaje do rozhodnutí, což by v důsledku znamenalo jeho nevykonatelnost. Stejně jako je praktické uvedení rodného čísla u fyzické osoby či údaj o místě narození u držitele datové schránky je při identifikaci právnické osoby vhodné, hledat její údaje přímo ve veřejných rejstřících. Vůbec

⁷⁰ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu.*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2014. s. 18- 20

⁷¹ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu.*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2014. s. 21

⁷² WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací.* Praha: Linde, 2014. s. 198- 199

nejjistějším krokem je k žalobě připojit i výpis z rejstříku, který dokládá název právnické osoby a její další údaje. Pokud se jedná o právnické osoby, které se do rejstříků nezapisují, musejí být identifikovány přesným názvem, pod nímž byly zákonem zřízeny, a jejich sídlem.⁷³ Výjimečným případem, kdy si žalobce nemůže zvolit, koho za účastníky označí, je tzv. procesní žaloba,⁷⁴ kdy okruh účastníků, ale i jejich procesní postavení vyplývá přímo z nastalé procesní situace. Příkladem takové žaloby je podání návrhu na vyloučení věci z výkonu rozhodnutí dle § 267 OSŘ, dále se s nimi setkáme v oblasti incidenčních sporů či v řízení o mimořádných opravných prostředcích.⁷⁵

4.2.2 Žalobní petit

Vyjádření žalobcovy představy o tom, jak by měl soud rozhodnout, je obsaženo v konečném návrhu, tzv. petitu žaloby. Původ slova nacházíme v latinském slově *petere*- žádat, navrhovatel neboli *petent* má jeho prostřednictvím odpovědět na jednu z otázek uvedených § 79 OSŘ, konkrétně „*čeho se domáhá*“. Žádoucími vlastnostmi žalobního návrhu jsou jeho srozumitelnost, úplnost, přehlednost a jasnost. Tradičně je žalobní petit vysloven v závěru žaloby. Soud by z něj měl být schopen vyvodit žalobcovu představu o konečném rozhodnutí.⁷⁶ Navrhovatel by se měl vyvarovat výčtům skutkových tvrzení a důkazních návrhů, která s předmětem řízení nesouvisí. Takový přístup by vedl k průtahům a nepřehlednosti řízení.⁷⁷ Avšak je nutné, aby žalobce petit formuloval jednoznačně a nic neopomenul, neboť soud je jeho konečným návrhem vázán při rozhodování. Musí zároveň posoudit logickou souvislost mezi vylíčenými skutečnostmi a žalobním návrhem, neboť petit žaloby má vycházet přímo z nich. Soud rozhodnutím nemůže přiznat více či něco jiného, než bylo uvedeno v návrhu.⁷⁸ Výjimku z tohoto pravidla uvádí § 153 odst. 2, který bude uplatněn ve vztazích, pro které určitý způsob vypořádání stanoví přímo právní předpis (vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví). Je zapotřebí zmínit, že z rozhodovací činnosti

⁷³ SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 276

⁷⁴ K procesní žalobě více v kapitole č. 4

⁷⁵ SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 278, 291

⁷⁶ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu.*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2014. s. 22

⁷⁷ MACUR, J. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2002. s. 18

⁷⁸ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu.*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2014. s. 22

soudů v posledních letech vyplývá, že uvedení žalobního návrhu je spíše než náležitostí povinnou procesní zvyklostí. Můžeme říci, že definování žalobního petitu je splněno tehdy, pokud ze žaloby jasně pochopíme to, čeho se žalující domáhá. Žaloba bude tento požadavek naplňovat i tehdy, pokud bude jasně vymezovat povinnost, kterou má soud žalované straně uložit.⁷⁹

Právní řád rozlišuje několik druhů žalobních petitů, tím základním je petit jednoduchý, kdy je žalobou uplatňován jediný nárok, jenž plyne z jednoho skutkového stavu.⁸⁰ V případě, že žalobce uplatňuje jednou žalobou více nároků, které vyplývají z jednoho nebo více skutkových stavů, jedná se o tzv. složený žalobní petit. O jednotlivých nárocích pak soud rozhoduje, jako by byly uplatněny samostatně, avšak vydá o nich jediný rozsudek. Soudní řád v § 112 hovoří o spojení věcí, které spolu skutkově souvisí, takto uplatňované nároky stojí vedle sebe, a proto hovoříme o tzv. objektivní kumulaci. Nic však nebrání vyloučení jednoho z nároků k samostatnému projednání.⁸¹ O tzv. eventuální petit půjde ve chvíli, kdy uplatněné nároky nestojí vedle sebe, typickým příkladem je reivindikační žaloba. Tou se žalobce primárně domáhá vrácení věci zpět, ale pro případ, že žalovaný věc nebude schopen vydat, sekundárně navrhně, aby nahradil vzniklou škodu peněžitým plněním. Jestliže z právního předpisu či smlouvy mezi účastníky vznikla dlužníkovi možnost splnit svůj závazek vůči věřiteli vlastním výběrem z několika variant, musí žalobce tyto varianty uvést ve svém žalobním návrhu. V takovém případě půjde o tzv. alternativní petit, kdy žalobce v návrhu rozhodne, které z původních možností žalovanému dává na výběr.

Závěrem procesní teorie počítá s tzv. *alternativa facultas*, tímto žalobce žalovanému umožní zprostit se peněžitým plněním plnění nepeněžitého.⁸² *Alternativa facultas* rozdílně od alternativního petitu nemá původ v hmotněprávním základu věci, tedy možnost volby nevyplývá ani ze smlouvy, ani právního předpisu. Nejvyšší soud ji vysvětluje jako „*procesně zprostředkovanou nabídku*“, kterou žalobce dává žalovanému možnost, zprostit se povinnosti tím, že mu poskytne plnění jiného druhu.⁸³ Pokud bude žalobě s fakultativním alternativním petitem

⁷⁹ DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 362

⁸⁰ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. s. 200

⁸¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 133

⁸² JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu.*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2014. s. 23

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 07. 2011 sp. zn. 20 Cdo 360/2003

vyhověno, stává se soudní rozhodnutí titulem jen pro původní plnění, které bylo rozhodnutím uloženo. Pakliže by žalovaný neplnil vůbec, může se žalobce domáhat výkonu rozhodnutí rovněž a pouze na plnění původní.

4.2.3 Odstraňování vad žaloby

Pokud žaloba obsahuje natolik závažné vady, v jejichž důsledku není možné věc projednat, musí soud přistoupit k odstranění takových nedostatků. Je povinen žalobce na vady návrhu upozornit a poskytnout mu návod, jak je napravit.⁸⁴ Chyby v náležitostech žaloby můžeme rozdělit na takové, které brání pokračování v řízení a takové, jejichž absence nemůže znamenat odmítnutí návrhu.

Do první skupiny řadíme nedostatky v identifikaci účastníků, jejichž označení buď zcela chybí, nebo je nedostatečné, či nesrozumitelné. Soud pokud má zahájit procesní postupy na základě podané žaloby, musí přesně vědět, koho se bude řízení týkat a zda disponuje způsobilostí být účastníkem řízení. Zároveň soud musí mít jasno, jaký skutkový základ je předmětem sporu. Pro řádné projednání věci je zapotřebí jasných, srozumitelných a konkrétních tvrzení.⁸⁵ Avšak jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu, i v případě, že žaloba neobsahuje zákonné náležitosti, či je zmiňuje, avšak nedostatečně je popisuje, nemůže soud takové podání odmítnout. Dle nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 80/96 by tak bylo navrhovateli odepřeno jeho ústavně zaručené právo na soudní ochranu.⁸⁶ Ústavní soud se zde zabíral problematikou žalobního návrhu, přesněji vymezením předmětu sporu v žalobě. Musel se vyrovnat s přístupem obecných soudů, které nerespektovaly vzájemnou povinnost součinnosti mezi soudem a účastníky řízení a zároveň s formalistickým přístupem výkladu právních norem. Ústavní soud připomněl, že přijatý návrh je nutno posuzovat jako celek ve všech jeho souvislostech, a proto, když např. žalobce přesně nevyčíslí hodnotu uplatňovaného nároku, nemůže soud podání odmítnout jako zásadně vadné. Soud je vázán manuální povinností, jejímž prostřednictvím má účastníky vyzývat k napravení vad podání, případně k vysvětlení, proč některé náležitosti účastník není schopen upřesnit.

⁸⁴ DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 356

⁸⁵ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu.*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2014. s. 24

⁸⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 04. 07. 1966, sp. zn. III. ÚS 80/96

Druhou skupinu zastupují náležitosti, jejichž vadné vymezení či absence nemůže vést k odmítnutí návrhu. Řadíme sem povinnost označit důkazy k tvrzením a písemné důkazy přiložit k návrhu.⁸⁷ Tyto nedostatky může navrhovatel odstranit v průběhu řízení, a to opět na základě vyzvání soudu. Pokud navrhovatel na výzvu soudu nereaguje, může jeho nečinnost znamenat nesplnění důkazní povinnosti. V takové situaci již soudu nic nebrání návrh zamítnout z důvodu neunesení důkazního břemene.⁸⁸ Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 23 Cdo 4213/2010 uvedl, že: „*Písemné důkazy, jichž se žalobce dovolává, popřípadě ty, jichž se sice nedovolává, ale z povahy věci by se jich dovolávat měl, náležitostmi žaloby nejsou.*“ Procesní postup uvedený v § 43 OSŘ má být uplatňován pouze v případech, kdy je návrh nesrozumitelný, neúplný nebo neurčitý. A naopak nemá být aplikován v situaci, kdy žalobce nerespektoval povinnost připojit k žalobě listinné důkazy, uloženou mu § 79 odst. 2 OSŘ.⁸⁹

Výzva k nápravě nedostatků podání se děje prostřednictvím usnesení, které vydává samosoudce, případně v senátních věcech předseda senátu, někdy tak může učinit i vyšší soudní úředník nebo asistent soudce. Usnesení musí obsahovat: označení vady, kterou je nutno napravit či doplnit a zároveň musí být účastníkovi vysvětleno, jakým způsobem má nápravu učinit. Výzva dále obsahuje lhůtu, ve které je navrhovatel povinen opravu učinit a poučení o důsledcích, které nastanou, pokud vady neodstraní. A jestliže pro přetrvávající nedostatky by nebylo možné v řízení pokračovat, informuje žalobce o následku, kterým je odmítnutí žaloby.⁹⁰ Usnesení se doručuje pouze žalobci a není proti němu přípustné odvolání.

4.2.4 Forma žaloby

Občanský soudní řád dává na výběr ze čtyř možností, v jaké formě lze podat návrh na zahájení sporného řízení. Žalující strana tak může učinit písemně v listinné či elektronické podobě, telefaxem a od roku 2009 i prostřednictvím veřejné datové sítě.⁹¹ Pokud je návrh podán prostřednictvím telefaxu, vzniká žalobci povinnost nejpozději do 3 dnů soudu předložit listinný originál či jeho přesnou kopii. Jestliže

⁸⁷ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu.*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2014. s. 25- 26

⁸⁸ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu.*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2014. s. 26

⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 02. 2011, sp. zn. 23 Cdo 4213/2010

⁹⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů- § 43

⁹¹ Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech, osobních číslech a autorizované konverzi dokumentů zavedl do českého právního řádu institut datových schránek

tuto lhůtu zmešká, soud k podání nebude přihlížet.⁹² Naopak v situaci, kdy je soudu doručen elektronický návrh na zahájení řízení, který obsahuje žalobcův zaručený elektronický podpis, jeho listinné doplnění již není vyžadováno. Zákon o elektronickém podpisu⁹³ je reakcí na směrnici Evropské unie z roku 1999⁹⁴, jejímž cílem bylo sjednocení rozdílných úprav týkajících se uznávání elektronických podpisů a usnadnění elektronického právního styku uvnitř členských států, ale i mezi státy navzájem. Ústavní soud významným nálezem sp. zn. IV. ÚS 319/05 vyjádřil podporu elektronickým podáním, kterým má být zajištěna rovnost ve vztahu k podáním v listinné podobě. Zároveň ukotvil význam zaručeného elektronického podpisu, když ho označil za ekvivalent ověřeného podpisu na listině.⁹⁵

ZEP rozlišuje tři druhy tzv. e-podpisů, kdy preferovaným, a v prostředí komunikace s orgány veřejné moci vyžadovaným, je právě zaručený elektronický podpis. V oblasti internetové komunikace je zárukou osvědčení totožnosti podepsané osoby ve vztahu k elektronické formě podání. Listinná podání směřují do listovní podatelny soudu a elektronické písemnosti přijímá tzv. e-podatelná, v obou případech soud musí zaznamenat přesný čas jejich doručení.⁹⁶ Rozhodujícím momentem u elektronického formy podání je tzv. dostupnost, neboli kdy je datová zpráva uložena na serveru ve schránce e-podatelný.⁹⁷ V případě podání elektronického návrhu nikoli prostřednictvím datových schránek či podání telefaxem je řízení zahájeno ve chvíli, kdy návrh dojde soudu. Občanský soudní řád dokonce některým úkonům jinou než elektronickou formu podání nedovoluje. Příkladem budiž návrh na vydání elektronického platebního rozkazu, který je možné podat pouze prostřednictvím elektronického formuláře a který musí obsahovat žalobcův zaručený elektronický podpis. S odkazem na znění § 97 odst. 1 a 3 OSŘ můžeme za žalobu označit i návrh žalovaného vyslovený do protokolu během probíhajícího ústního jednání.

⁹² Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů- § 42 odst. 1, 2

⁹³ Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů

⁹⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 99/93/ES ze dne 13. 12. 1999 *o zásadách Společenství pro elektronické podpisy.*

⁹⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 04. 2006, sp. zn. IV. ÚS 319/05

⁹⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů- § 82 odst. 1

⁹⁷ ŠTĚDRONĚ, B. *Občanské soudní řízení sporné a využití informačních technologií a právních informačních systémů: (E-Justice).* Praha: Linde, 2008. s. 46- 47

4.2.5 Důsledky podání žaloby

Již několikrát jsme zmínili, že sporné řízení je ze zákona zahájeno podáním žaloby, tedy bez jakéhokoli přičinění soudu.⁹⁸ S tímto okamžikem je spojeno mnoho procesněprávních následků. Na samém počátku dochází k vyčerpání žalobcova práva zvolit příslušný soud, poté je věc přidělena konkrétnímu soudci tak, jak určí rozvrh práce.⁹⁹ Tento krok zajišťuje splnění ústavního principu uvedeného v čl. 38 LZPS, který navrhovateli přiznává právo na zákonného soudce a soudu zároveň vzniká povinnost zahájené řízení provést.¹⁰⁰ Dalším důsledkem podání žaloby je vymezení toho, čím se soud bude zabývat, neboli vymezení předmětu sporu a zároveň koho se bude řízení týkat - žalobce a žalovaný se stávají účastníky řízení. Velice zásadním důsledkem je vznik překážky věci zahájené tzv. *litispence*. Zároveň dochází k uplatnění zásady tzv. *perpetuatio fori*, tedy již zmíněného trvání věcné i místní příslušnosti. Závěrem navrhovateli podáním žaloby vzniká povinnost, zaplatit soudní poplatek.

Nyní se zaměříme na hmotněprávní důsledky podání žaloby. Tím nejzávažnějším důsledkem je jistě zastavení běhu promlčecích a prekluzivních lhůt. Protože typickou vlastností takových lhůt je, že jejich zmeškání není možné prominout, jelikož jejich uplynutím právo buď ze zákona zaniká, nebo mu po uplatnění námitky promlčení nemůže být přiznána soudní ochrana. Lhůty tedy po dobu řízení neběží, tudíž nemůže dojít k promlčení ani k prekluzi práva, o kterém je řízení vedeno.¹⁰¹ Účinky zastavení vyvolává i návrh, který neobsahuje všechny zákonem vyžadované náležitosti, je nesrozumitelný či neurčitý. Avšak vady žaloby je navrhovatel povinen odstranit v době, kterou mu soud ve výzvě určí. Pokud žalobce vady neodstraní, uplatní se vyvratitelná právní domněnka, že k účinnosti hmotněprávního následku nikdy nedošlo.¹⁰² K zastavení běhu promlčecí lhůty by nedošlo pouze v případě, že by podaný návrh byl vnitřně natolik rozporný, že by z něj nebylo možné rozpoznat skutkový stav, od kterého žalobce svůj nárok odvozuje.

⁹⁸ DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 356

⁹⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 179

¹⁰⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů - § 100 odst. 1

¹⁰¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. s. 330- 331

¹⁰² SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 294

Běh promlčecí a prekluzivní lhůty se staví dnem, kdy byla žaloba podána soudu, avšak jen v rozsahu, v jakém byl nárok uplatněn. Tak se stane např. při uplatnění pouze části pohledávky, kdy se běh promlčecí lhůty zastaví jen u této uplatněné části. Některé hmotněprávní nároky mohou být přiznány až od okamžiku podání žaloby, příkladem budiž výživné pro jinou oprávněnou osobu než nezletilé dítě. V případě uplatnění žaloby na plnění směřovanou vůči dlužníkovi je tento úkon významný i z pohledu uplatnění práva vůči ručiteli.¹⁰³ Složitější situace nastane, pokud navrhovatel podá žalobu o přivolení k výpovědi nájmu bytu, jejímž obsahem je i samotná výpověď vůči nájemci. Tento žalobní návrh zahrnuje hmotněprávní i procesní úkon, kdy v rámci právní jistoty bude výpověď nájmu účinná až v momentě doručení žaloby nájemci, nikoli soudu.¹⁰⁴

4.2.6 Jiné úkony účastníků ve věci samé

Za úkony ve věci samé označujeme procesní úkony účastníka, které se týkají žalobního petitu, skutkových tvrzení či obou zároveň. Již víme, že podání žaloby je v dispozici navrhovatele, žalobce tedy může, ale nemusí žalobu podat. Navrhovatel zároveň může v rámci svého dispozičního práva podanou žalobu změnit.¹⁰⁵ Návrh na přivolení změny žaloby je jednostranným procesním úkonem účastníka, který se stává účinným ve chvíli, kdy dojde soudu. Účastník tak může učinit ústně při jednání či písemně, v takovém případě je soud povinen změněnou žalobu doručit protistraně. Změna žaloby přichází v úvahu ve chvíli, kdy žalobce požaduje více, či uplatňuje splnění jiné povinnosti, nebo když se mění druh žaloby. V tomto případě dojde ke změně žalobního petitu. Naproti tomu změna skutkových okolností nastane v situaci, kdy již není dána totožnost s původně vymezeným skutkem. Změnu žaloby lze uplatnit kdykoli během řízení před soudem I. stupně, avšak soud musí takovou změnu usnesením připustit. Jestliže by zjištění z dosavadního průběhu řízení nemohla být podkladem pro řízení o změněné žalobě, soud změnu žaloby v zájmu hospodárnosti nedovolí. Stejně tak změnu žaloby nepřipustí, pokud by měla znamenat uplatnění nových tvrzení v rozporu se zásadou koncentrace.¹⁰⁶ Jelikož skutečnosti, na kterých je změna žaloby postavena, musejí být jasné

¹⁰³ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 179-180

¹⁰⁴ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu.*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2014. s. 33

¹⁰⁵ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů- § 95

¹⁰⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů- § 118 b) odst.

z důkazů, které již byly navrženy před účinností koncentrace, nedochází změnou žaloby k prolomení tohoto principu.

Stejně jako může žalobce podat návrh na zahájení řízení, může rovněž uplatněný návrh vzít zpět.¹⁰⁷ I tento procesní úkon je projevem zásady dispoziční, žalobce jej může učinit až do doby, než rozhodnutí ve věci samé nabude právní moci. Návrh může být vzat zpět v celém rozsahu či jen zčásti, přičemž tento úkon primárně není třeba odůvodňovat. Pakliže je soudu doručeno zpětvzetí návrhu, musí soud o této skutečnosti neprodleně uvědomit žalovaného. Učiní tak formou výzvy k vyjádření, kdy žalovanému uloží projevit, zda se zpětvzetím souhlasí. Zároveň se má žalovaný vyjádřit, zda a v jaké výši bude požadovat náhradu nákladů řízení. Avšak může se stát, že sám žalovaný bude mít zájem na projednání a rozhodnutí věci a se zpětvzetím nebude souhlasit. V takovém případě se soud obrátí zpátky na žalobce, aby zpětvzetí návrhu dodatečně odůvodnil.¹⁰⁸ Jedině tak bude soud moci uznání či neuznání zpětvzetí adekvátně posoudit. Pakliže žalobce ve stanovené lhůtě odůvodnění nepodá, vystavuje se riziku, že soud usnesením rozhodne, že zpětvzetí návrhu není účinné. V opačné situaci by řízení usnesením zastavil, a jelikož nebylo o věci meritorně rozhodnuto, nevznikne překážka věci pravomocně rozhodnuté.¹⁰⁹ Zmíněný postup nebude aplikován v případě, že žalobce vezme návrh zpět dříve, než začalo jednání ve věci.¹¹⁰

4.2.7 Doručení žaloby

Doručení žaloby je prostředkem komunikace soudu s účastníky řízení, teprve z doručené žaloby se žalovaný dozvídá o zahájeném řízení. Soudní řád v § 79 odst. 3 umožňuje navrhovateli, aby žalovanému stejnopis žaloby sám zaslal a seznámil ho tak s obsahem návrhu. Tímto však žalobce nezbaví soud povinnosti, doručit žalobu žalovanému, případně i dalším účastníkům řízení. Soud doručuje žalobu do vlastních rukou žalovaného, avšak přichází v úvahu i možnost náhradního doručení. Takové nastává ve chvíli, kdy k vyzvednutí připravená písemnost nebyla ve lhůtě deseti dnů adresátem převzata. Návrh na zahájení řízení musí soud doručit všem žalovaným, ať už se jedná o samostatné či nerozlučné společenství.¹¹¹ Soud však přistoupí k doručování žaloby až tehdy, jsou-li naplněny

¹⁰⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů- § 96

¹⁰⁸ SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 330- 334

¹⁰⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 183

¹¹⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů- § 96 odst. 4

¹¹¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 181

podmínky pro projednání věci. Pokud žalobce včas neuhradí soudní poplatek a neučiní tak ani na výzvu, soud řízení zastaví. Tudíž nebude ani žalobu, ani usnesení o zastavení řízení doručovat protistraně, totožně se soud zachová i v případě odmítnutí žaloby pro její vady.¹¹²

4.3 Zkoumání podmínek řízení

K tomu, aby řízení před soudem proběhlo řádně a bez vad, musejí být splněny procesní podmínky, bez nichž soud nemůže rozhodnout ve věci samé. Splnění podmínek řízení soud zkoumá od samého podání žaloby a činí tak i nadále během celého řízení.¹¹³ Podmínky řízení soud zkoumá z úřední povinnosti, a pokud zjistí nedostatky, které je možné odstranit, je rovněž povinen, učinit opatření k nápravě. Obecně můžeme nedostatky v procesních podmínkách rozdělit do dvou skupin, a to na nedostatky odstranitelné a neodstranitelné. Neodstranitelné nedostatky podmínek řízení znamenají vždy zastavení řízení, naproti tomu odstranitelné nedostatky obvykle nebrání v jeho pokračování. Avšak nepodaří-li se soudu dosáhnout nápravy, nesmí rozhodnout ve věci samé a následně řízení usnesením zastaví.¹¹⁴

4.3.1 Pozitivní podmínky řízení

Aby mohl soud ve věci samé rozhodnout, musejí být naplněny tzv. pozitivní procesní podmínky. Takovou základní podmínkou je existence návrhu na zahájení řízení nebo usnesení soudu o zahájení řízení. Podaná žaloba nesmí obsahovat vady, které by ji činily neprojednatelnou, a zároveň nesmí existovat rozhodčí smlouva dle § 106 OSŘ.¹¹⁵

Další neméně důležité podmínky musejí být dány na straně účastníka řízení. Každý účastník řízení musí mít způsobilost být účastníkem řízení, jediné tak se stane nositelem procesních práv a povinností. Tzv. procesní subjektivitou disponuje v zásadě ten, kdo má dle hmotného práva právní osobnost, avšak zákon ji může přiznat i jiným procesním subjektům bez právní osobnosti. Procesní subjektivitu v širším pojetí, než jak na ní nahlíží hmotné právo, má v řízení před soudem např.

¹¹² SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 286

¹¹³ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 185

¹¹⁴ SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 356

¹¹⁵ SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 355

státní zastupitelství či Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových.¹¹⁶ Nedostatek procesněprávní subjektivity je neodstranitelnou překážkou řízení, je-li zjištěn na začátku řízení, soud jej zastaví. Dojde-li k její ztrátě v průběhu řízení, soud bude uvažovat, zda v řízení bude možné pokračovat s procesním nástupcem, či řízení zastaví nebo přeruší.¹¹⁷ Pakliže je vedeno řízení s účastníkem, který nedisponuje způsobilostí být jeho účastníkem, je naplněn důvod zmatečnosti.

Naproti tomu nedostatek způsobilosti procesní je překážkou, kterou lze napravit, soud je dokonce povinen zajistit její odstranění. Nedostatek způsobilosti jednat samostatně před soudem může být nahrazen prostřednictvím účastníkovra zákonného zástupce, advokáta či opatrovníka. Rovněž jako procesní subjektivita se i procesní způsobilost odvíjí od hmotněprávního statutu účastníka. Meze procesní způsobilosti korespondují s rozsahem svéprávnosti účastníka.¹¹⁸ V praxi nastává mnoho situací, kdy byť procesně způsobilý účastník, nemůže před soudem vystupovat osobně. Častou příčinou bývá nemoc či hospitalizace ve zdravotnickém zařízení, v takovém případě si účastník může zvolit prostřednictvím procesní plné moci svého zástupce. Popřípadě může sám soud účastníkovi ustavit zástupce či opatrovníka, např. soud se tak zachová v případě duševní choroby účastníka. Samozřejmě i zastoupení na základě plné moci musí splňovat zákonné předpoklady a sám zástupce musí být procesně způsobilý. Zástupce musí procesní plnou moc s úředně ověřenými podpisy připojit k návrhu na zahájení řízení či ji na výzvu soudu neprodleně dodat. Jestliže tak neučiní, soud řízení zastaví.

Splnění podmínek na straně soudu je další nedílnou součástí předpokladů k řádnému projednání věci. Rozlišujeme pravomoc a příslušnost soudu k rozhodování v určité věci. Nedostatek pravomoci soudu vede k zastavení řízení, kdy soud zároveň rozhodne, že po právní moci usnesení o zastavení řízení bude věc postoupena příslušnému orgánu.¹¹⁹ Zákon zároveň stanovuje, že *právní účinky spojené s podáním žaloby zůstávají přitom zachovány*.¹²⁰ Jinak by došlo k porušení práva na soudní ochranu neboli tzv. *denegatio iustitiae*. Vedle pravomoci soud zároveň zkoumá svou příslušnost, a to především příslušnost věcnou a místní.

¹¹⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád*, ve znění pozdějších předpisů- § 35

¹¹⁷ SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 372- 377

¹¹⁸ SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 55- 69

¹¹⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 186

¹²⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád*, ve znění pozdějších předpisů- § 104

Nedostatek těchto podmínek v důsledku neznamena zastavení řízení, nýbrž povinnost soudu věc postoupit jinému příslušnému orgánu. Zákon praví, že soud je povinen věcnou příslušnost zkoumat kdykoli v průběhu řízení. Případné neakceptování pravidel věcné příslušnosti je důvodem pro zrušení soudního rozhodnutí.¹²¹

Místní příslušnost je specifická v tom, že soud se jí dle § 105 odst. 1 OSŘ zabývá jen do určitého okamžiku. A jelikož její nedostatek je možno zhojit, hovoříme o ní jako o relativní podmínce řízení.¹²² Zmínku si zaslouží i příslušnost funkční, neboť nerespektování jejích zásad vede k zastavení řízení. K výčtu pozitivních podmínek můžeme uvést ještě podmínky řádného obsazení soudu a rozhodování zákonným nepodjatým soudcem. V neposlední řadě soud zkoumá, zda se nejedná o věc správního práva a konečně, zda návrhovač splnil poplatkovou povinnost.

4.3.2 Negativní podmínky řízení

Negativní podmínky řízení jsou takové, které nesmějí být naplněny ve chvíli, kdy soud meritorně rozhoduje. Jejich existence soudu brání ve věci rozhodnout. Mezi tyto neodstranitelné překážky řadíme překážku věci zahájené tzv. *litispendenci*, a překážku věci pravomocně rozhodnuté, tzv. *rei iudicatae*. Znění § 83 odst. 1 OSŘ jasně stanovuje, že zahájení řízení brání tomu, aby o stejné věci probíhalo před soudem současně jiné řízení.¹²³ Pokud k takové situaci dojde, překážka *litispendence* zamezí, aby se pokračovalo v řízení, které bylo zahájeno později. Totožnost věci je dána stejným předmětem řízení a stejnými účastníky. Přičemž není rozhodné, v jakém postavení figurují v jednotlivých řízeních. Zároveň účastníkům nic nebrání, vést více soudních řízení o téže věci, jestliže k ní uplatňují rozdílné nároky.¹²⁴

Velice bohatou judikaturou reagoval Nejvyšší soud na tuto problematiku. Konkrétně v usnesení sp. zn. 22 Cdo 463/99 vyslovil jako stěžejní kritéria pro posuzování překážky *litispendence* totožnost nároku a skutkových tvrzení. K tomu

¹²¹ SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 359

¹²² ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 186-187

¹²³ Ohledně překážky *litispendence* dále pojednáme v kapitole 4.4.1 ve vztahu k hromadné žalobě.

¹²⁴ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu.*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2014. s. 35

uvedl, že stejný předmět řízení je dán v případě, že stejný nárok nebo stav vyličený v žalobním petitu plyne z totožných skutkových tvrzení, jimiž byl uplatněn. Doslovně pak říká: „*Podstatu skutku (skutkového děje) lze přitom spatřovat především v jednání (a to ve všech jeho jevových formách) a v následku, který jím byl způsoben; následek je pro určení skutku podstatný proto, že umožňuje z projevů vůle jednajících osob vymezit ty, které tvoří skutek. Odtud plyne, že totožnost skutku je zachována, je-li zachována alespoň totožnost jednání, anebo totožnost následku.*“¹²⁵

Ustanovení § 159a odst. 4 OSŘ zakazuje, aby byla opětovně projednávána věc, o které již bylo pravomocně rozhodnuto. Pravomocné rozhodnutí soudu je tedy závazné nejen pro účastníky řízení (popř. jiné osoby), ale i pro všechny orgány. Totožnost věci je i u této neodstranitelné procesní překážky dána stejnými účastníky a stejným předmětem řízení. Hovoříme zde o důsledcích existence překážky věci pravomocně rozsouzené. V zájmu právní jistoty musí mít pravomocné rozhodnutí soudu takto závažné účinky, jinak by soudní spory neměly konce. Nejvyšší soud se v již citovaném usnesení vyjadřuje i k překážce *rei iudicatae*. Konkrétně vymezil, že: „*Pro posouzení, zda je dána překážka věci pravomocně rozhodnuté, není významné, jak byl soudem skutek, který byl předmětem řízení, posouzen po právní stránce. Překážka věci pravomocně rozhodnuté je dána i tehdy, jestliže skutek byl soudem posouzen po právní stránce nesprávně, popřípadě neúplně.*“¹²⁶ Důsledky existence překážky *rei iudicatae* platí nejen pro rozsudky, ale i pro jiná rozhodnutí, jakými jsou: usnesení o schválení smíru či platební rozkaz, pakliže jimi bylo rozhodnuto o věci samé.¹²⁷

4.4 Druhy žalob

Podání žaloby slouží k ochraně různých druhů porušených či ohrožených práv, proto teorie i praxe uznává několik typů žalob. Novela OSŘ s účinností od 1. 1. 2014 již výslovně neuvádí druhy žalob, pouze v § 80 definuje podstatu žaloby určovací a v § 176 žalobu z rušené držby. Klasifikaci žalob lze provést mnoha způsoby. Můžeme je třídit podle obsahu petitu, podle právních účinků, které mají být žalobou a následným rozhodnutím docíleny či dle právního důvodu žaloby. V průběhu historického vývoje došlo k ustálení některých terminologických

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 01. 2001., sp. zn. 20 Cdo 463/99

¹²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 01. 2001., sp. zn. 20 Cdo 463/99

¹²⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 190

označení žalob, které jsou tradičně uznávány i přesto, že je zákony výslovně nezmiňují. Máme na mysli žaloby vlastnické, jejichž zástupci jsou žaloby negatorní (zápůrčí) a reivindikační (na vydání věci). S odkazem na § 176 OSŘ můžeme zmínit dělení žalob na žaloby posesorní, tedy na ochranu držby a žaloby petitorní, které směřují k ochraně vlastnického práva. Pokud tkví podklady pro podání žaloby v procesním a ne v hmotném právu, můžeme se setkat s označením procesní žaloba. Příkladem můžeme uvést žalobu na neplatnost smíru či exekuční žalobu, tzv. poddlužnickou.¹²⁸ Pokud v průběhu řízení vyvstane potřeba rozhodnout o další žalobě, o jejímž předmětu však musí být vedeno samostatné řízení, nazýváme ji incidenční žalobou. S takovou situací se setkáváme v pozůstalostních či insolvenčních řízeních.

V závislosti na zavedené soudní praxi, dodržíme dělení žalob, tak jak je do roku 2014 upravoval OSŘ. Toto vymezení bylo postavené na obsahu žalobního petitu a rozlišovalo: žaloby o osobním stavu (statusové), žaloby na plnění a žaloby na určení. Právní teorie k tomuto výčtu dokládá ještě tzv. žaloby právotvorné, jejichž cílem je založení, změna či zrušení právního vztahu.¹²⁹ Zákodárce se snažil tento výčet uchopit tak, aby pod některý z vyjmenovaných druhů bylo možné podřadit většinu žalob. I přesto byl seznam pouze demonstrativní, jelikož stále se v právní praxi může objevit žaloba odlišného charakteru. Nová civilně procesní úprava sice neobsahuje zmíněné dělení, ale pro vysvětlení obsahu této kapitoly se ho budeme i nadále držet.

Žaloba na plnění je nejčastěji užívaným zástupcem civilních žalob. Žalobce se jejím prostřednictvím obrací na soud, aby žalovanému rozsudkem uložil určité plnění, a zpravidla tak směřuje k vydání exekučního titulu. Soud svým rozhodnutím „pouze“ deklaruje povinnost, která žalovanému vznikla již dříve, a to z právního poměru, ze zákona nebo z porušení práva, a kterou žalovaný dobrovolně nesplnil. Plnění může spočívat ve čtyřech formách povinnosti: něco dát - *dare*, něco konat - *facere*, něčeho se zdržet - *omittere* či něco strpět - *pati*. Jednotlivým typům povinnosti plnit odpovídá adekvátní exekuční prostředek, jehož smysl spočívá v nuceném výkonu rozhodnutí. K tomu dochází v případě, že soudem uložená povinnost nebyla dobrovolně splněna. Rozhodnutí o žalobách na plnění jsou

¹²⁸ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. s. 201- 202

¹²⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. s. 202

závazná jen mezi účastníky řízení, a jelikož směřují k ochraně porušeného práva, přisuzujeme jim reparační charakter.¹³⁰

Žaloba na určení slouží ke stanovení existence či neexistence právního poměru nebo práva, na jehož určení má žalující strana tzv. naléhavý právní zájem. Na rozdíl od žaloby na plnění není účelem určovací žaloby vydání exekučního titulu. Jejím cílem je vyhlášení autoritativního rozhodnutí, kterým soud vysloví, zda právní vztah existuje či nikoli. Aby se určovací žaloba setkala s úspěchem, je třeba prokázat naléhavý právní zájem ve věci. Ten je dán ve chvíli, kdy by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce nebo kde by absence takového určení znamenala ohrožení jeho právního postavení. Z těchto důvodů má žaloba na určení preventivní charakter a vydané rozhodnutí má vnést jistotu do právního vztahu a má být zárukou odvrácení budoucích sporů účastníků. Jelikož smyslem určovací žaloby není přiznání žádného plnění, nepředpokládá se proto nucený výkon rozhodnutí. Rozhodnutí vzešlé z takového řízení má deklaratorní charakter a je závazné jen ve vztahu mezi účastníky.¹³¹ S tímto typem žaloby se můžeme setkat v případě žaloby o určení práva k nemovitosti, zapisovaného do katastru nemovitostí.¹³²

Žaloba právotvorná neboli konstitutivní je taková, jejímž cílem je vydání konstitutivního soudního rozhodnutí, kterým dojde k založení, změně nebo zrušení právního vztahu mezi účastníky. Jedním z těchto způsobů však může soud rozhodnout jen v zákonem stanovených případech, jelikož primární funkcí civilních soudů je deklarovat, co je ve sporném řízení po právu a nikoli subjektivní práva konstituovat.¹³³ Už z označení tohoto druhu žalob vyplývá konstitutivní charakter soudního rozhodnutí vydaného na jejich základě. Vyhovující rozhodnutí totiž vytváří nový právní stav, o kterém však není zapotřebí vydávat exekuční titul, jako je tomu u žaloby na plnění. Zde se totiž nucený výkon rozhodnutí nepresumuje. Žaloby právotvorné můžeme rozdělit do dvou skupin podle toho, na jaký časový okamžik se konstitutivní účinek rozhodnutí vztáhne. Konstitutivní žaloby s *ex nunc* účinkem přiznávají právní poměr k okamžiku právní moci rozhodnutí. Naproti

¹³⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 136-137

¹³¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 137-138

¹³² DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 370

¹³³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. s. 204- 206

tomu žaloby s *ex tunc* účinkem přiznávají účinek zpětně, konkrétně již k okamžiku vzniku právního vztahu. S tímto typem žaloby se setkáme v případě podání žaloby na neplatnost manželství, kterou dnes již upravuje ZŘS.

4.4.1 Zvláštní druhy žalob

Typickým představitelem zvláštních žalob jsou tzv. procesní žaloby, jejichž původ odvozujeme od nastalé procesní situace, jejímž účastníkem je třetí osoba. Přičemž tato osoba nemá s hmotněprávním vztahem mezi hlavními účastníky řízení nic společného. Jak bylo řečeno výše, taková situace nastane ve chvíli, kdy má dojít k uspokojení oprávněného, avšak k tomu má být užito i věci, která nenáleží do vlastnického práva povinného. Popisujeme zde jakési vybočení z klasické koncepce o žalobci a žalovaném, neboť žalobce se zde na žalovaného neobrací s žádným návrhem. Nýbrž své právo uplatňuje vůči procesnímu postupu orgánu státní moci. V tomto případě by se žalobce domáhal ochrany vůči soudnímu exekutorovi nebo vůči soudu při provádění výkonu rozhodnutí. Pakliže by se žalobcův procesní návrh setkal s úspěchem, vznikla by povinnost nápravy právě ve vztahu k orgánu státní moci a nikoli žalovanému.¹³⁴

Dalším zvláštním typem žaloby je tzv. vzájemný návrh neboli vzájemná žaloba. V již zahájeném řízení může dojít k situaci, kdy žalovaný uplatní své vlastní nároky vůči žalobci prostřednictvím vzájemné žaloby. Na základě principu objektivní kumulace může být projednání původního žalobního nároku a vzájemné žaloby spojeno v jedno řízení. Učiní se tak z důvodu hospodárnosti řízení, aby o právních nárocích stran bylo rozhodnuto jedním rozsudkem, avšak za dodržení podmínek věcné i místní příslušnosti.¹³⁵ Pokud by se však jednalo o věci skutkově ani právně nesouvisející, byl by soud povinen vyloučit věc k samostatnému projednání.¹³⁶ Existence vzájemné žaloby totiž není odvozena od existence žaloby původní. Pokud by zamítnutí původní žaloby mělo znamenat zamítnutí i žaloby vzájemné, došlo by k jednoznačnému odepření spravedlnosti. Vzájemnou žalobu lze uplatnit jen v řízení před soudem I. stupně. Závěrem je zapotřebí zmínit rozdíl od námítky započtení, jelikož vzájemným návrhem nedochází k uznání žalobcem uplatněné pohledávky.¹³⁷

¹³⁴ SVOBODA, K. *Žaloba v civilním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 243

¹³⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 140

¹³⁶ DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 456

¹³⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 140

Hromadná žaloba svým významem spočívá v tom, že rozhodnutí o ní se vztahuje nejen na účastníky řízení, ale stává se závazným i pro jiné osoby, jejichž právní postavení a zájmy jsou stejné nebo obdobné. Tzv. kolektivní žalobu může podat jak fyzická, tak i právnická osoba a slouží k ochraně právních vztahů týkajících se velkého okruhu osob. Tento institut je však v kontinentálním právu novinkou, původní úprava pramení z amerického typu soudnictví a evropské státy se k němu snaží najít adekvátní přístup. Prozatím najdeme hmotněprávní ustanovení v § 2988 občanského zákoníku týkajícím se ochrany proti nekalé soutěži.¹³⁸ Soudní řád pak reaguje v ustanoveních § 83 a 159a, kde definuje překážku litispendence. Zahájení věci tedy zabraňuje tomu, aby proti stejnému žalovanému uplatnili totožné nároky z téhož jednání či stavu jiní žalobci. Jak bylo řečeno výše, je výrok pravomocného rozhodnutí závazný i pro další osoby. Skupinovou žalobu podanou prostřednictvím právnické osoby jako reprezentanta ostatních soutěžitelů či spotřebitelů nazýváme jako žalobu reprezentativní.¹³⁹ Nicméně k této problematice se objevuje mnoho sporných otázek, a proto je její přesnější úprava do budoucna nutná a nevyhnutelná.

4.5 Specifika zahájení řízení dle části páté OSŘ

Současná právní úprava části páté OSŘ byla zavedena jeho novelou č. 151/2002 Sb., účinnou od 1. 1. 2003. Společně s přijetím soudního řádu správního neboli zákona č. 150/2002 Sb., došlo k odstranění legislativních nedostatků. Ústavní soud je dokonce označil za „deficity ústavnosti“. Díky tomu dnes rozlišujeme dualistickou koncepci pravomoci soudů v civilním řízení a ve správním soudnictví.¹⁴⁰

Rovněž řízení podle části páté OSŘ je ovládáno dispoziční zásadou, neboť se zahajuje podáním žaloby. OSŘ k jejímu podání opravňuje toho, kdo tvrdí, že byl rozhodnutím správního orgánu dotčen na svých právech nebo povinnostech.¹⁴¹ Zásady účastenství se odlišují od úpravy v SŘS, kde je žalovanou stranou správní orgán, který rozhodnutí vydal. Účastníky řízení před civilním soudem jsou žalobce a ti, kdo byli účastníky v řízení před správním orgánem. Avšak k uplatnění žaloby je aktivně legitimován i ten, kdo sice nebyl účastníkem původního řízení, ale jeho

¹³⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník - § 2988

¹³⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. s. 211- 212

¹⁴⁰ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. s. 489- 493

¹⁴¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů- § 246 odst. 1

rozhodnutím se cítí být poškozen na svých právech.¹⁴² Obsahové požadavky žaloby jsou vyjmenovány v § 246 odst. 2, kromě obecných náležitostí podání (§ 42 odst. 4) musí obsahovat označení rozhodnutí správního orgánu, které napadá, včetně identifikace účastníků řízení před správním orgánem. V žalobním návrhu je třeba vymezit i rozsah, v jakém má být věc projednána, k tomu je třeba doložit důkazy a odůvodnění, v čem žalobce spatřuje dotčení svých práv. Neméně podstatný bude i žalobní petit a vylíčení skutečností svědčících o včasnosti uplatnění své žaloby.

Žalobou můžeme napadnout rozhodnutí orgánu moci výkonné, orgánu územního samosprávného celku, orgánu zájmové nebo profesní samosprávy, případně smírčího orgánu zřízeného podle zvláštního právního předpisu, jestliže tento orgán rozhodoval podle zvláštního zákona o sporu nebo jiné právní věci, jež vyplývá ze vztahu soukromého práva. Příkladem můžeme uvést rozhodnutí správních orgánů, u nichž může následně přicházet v úvahu řízení dle části páté OSŘ. Jsou jimi rozhodnutí o: uplatněném restitučním nároku, o církevních restitucích, o náhradě za vyvlastnění či rozhodnutí ČTÚ o televizních poplatcích případně některá další. Podle OSŘ jsou z projednání vyloučeny spory či věci, o nichž rozhodl rozhodce nebo stálý rozhodčí soud nebo rozhodčí komise spolku. Dále jsou vyloučena rozhodnutí správního orgánu, která jsou na základě námitek či jiných úkonů účastníka zrušena nebo pozbyla účinnosti. Přezkoumat rovněž není možné rozhodnutí, jímž správní orgán odkázal účastníky právního poměru na řízení před soudem.¹⁴³

Žaloba je přípustná v případě, že správním rozhodnutím bylo o věci či sporu rozhodnuto zcela, mezitímně nebo zčásti a jedině když nabylo právní moci. Žaloba bude odmítnuta, pokud zákon projednání a rozhodnutí věci či sporu v občanském soudním řízení vylučuje.¹⁴⁴ Žalobu je nutné podat ve lhůtě dvou měsíců od doručení správního rozhodnutí, její zmeškání nelze prominout. Žaloba bude nepřípustná také tehdy, pokud žalobce v řízení před správním orgánem nevyčerpal všechny řádné opravné prostředky nebo jestliže jím uplatněné řádné opravné prostředky správní orgán pro opožděnost neprojednal.

O žalobním návrhu bude v prvním stupni rozhodovat okresní soud, výjimečně bude příslušný soud krajský, a to v případě rozhodování ve věci vkladu

¹⁴² ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 337

¹⁴³ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů - § 244 odst. 2

¹⁴⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 336

práva k nemovitým věcem. Místně příslušným soudem bude na prvním místě obecný soud účastníka, kterému měla být správním orgánem uložena povinnost plnění. Nelze-li příslušnost určit takto, bude příslušný soud účastníka, na jehož návrh bylo řízení před správním orgánem zahájeno. Třetí možností je soud, v jehož obvodu je sídlo správního orgánu, který o sporu nebo jiné právní věci rozhodl. Pokud se však původní řízení týkalo práva k nemovité věci, bude vždy místně příslušný ten soud, v jehož obvodu se nemovitost nachází.

Zvláštnosti řízení podle části páté OSŘ se odrážejí i v jeho povaze, neboť dosud není jasné, zda jej máme chápat jako řízení sporné nebo nesporné. I přesto, že zákon označuje navrhovatele žalobcem a návrh na zahájení řízení žalobou, nemůžeme řízení jednoznačně označit za sporné. Jelikož v řízení nevystupuje žalovaná strana, kterou by žalobce jako žalovanou označil, chybí zde základní prvek sporného procesu. Naproti tomu znak nesporného řízení se vyznačuje právě v zákonné definici účastenství, kdy účastníky řízení před soudem budou všichni ti, kdo jimi byli v řízení u správního orgánu. Nejistotu v této oblasti nevyřešilo ani přijetí zákona o zvláštních řízeních soudních. Občanský soudní řád tedy i nadále odkazuje ustanovením § 245 na případné užití části první až čtvrté tohoto zákona.¹⁴⁵

¹⁴⁵ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. s. 496

5. ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ DLE ZÁKONA O ZVLÁŠTNÍCH ŘÍZENÍCH SOUDNÍCH

Na úvod tohoto tématu považuji za důležité, vysvětlit si okolnosti ovlivňující průběh legislativního procesu, který vydání zákona č. 292/2013 Sb. předcházela. Vedle věcných rozdílů mezi sporným a nesporným řízením, o kterých pojednává druhá kapitola. Nesmíme opomenout další důvody, které zákonodárce vedly k jeho přijetí. Neboť kromě kritizované nekonceptnosti byly původnímu znění občanského soudního řádu vytýkány i další vady ryze odborného a praktického charakteru.¹⁴⁶

5.1 Příprava a znění ZŘS

Důvodová zpráva k ZŘS vysvětluje tři způsoby řešení, o kterých bylo uvažováno. Přičemž první varianta by znamenala vytvoření nového civilně procesního kodexu, což se na první pohled mohlo jevit jako nejúčelnější. Avšak takový krok by vyžadoval dostatek času a zároveň prostor ke komunikaci a vyjádření se všem dotčeným orgánům a subjektům. Zároveň legislativci dospěli k názoru, že v situaci, kdy se odborná veřejnost musí adaptovat na novoty z oboru hmotného práva, nebylo by v zájmu právní jistoty vhodné komplikovat složitou situaci ještě novým procesním předpisem.¹⁴⁷ Druhé řešení se přiklánělo k široké novelizaci již mnohokrát měněného občanského soudního řádu. Avšak i tato varianta byla zamítnuta jako neadekvátní, jelikož by přispěla k větší nepřehlednosti a nedokázala by zlepšit vytýkanou zkomplikovanost procesního předpisu. Jako třetí byl předložen návrh na rozdělení civilně procesního kodexu na dva samostatné předpisy.

Tato varianta byla, jak víme, uznána a přijata jako nejvhodnější. V důsledku toho byl stávající OSŘ novelizován zákonem č. 293/ 2013 Sb., tak, aby napříště obsahoval pouze úpravu řízení sporných. Kromě téměř celé části třetí hlavy páté (tzv. zvláštních ustanovení) z něj byla vyjmuta i další ustanovení charakterizující nesporná a další zvláštní řízení. Vydělení těchto ustanovení a jejich následná úprava

¹⁴⁶ KORBEL, F., PRUDÍKOVÁ, D. *Ministerstvo spravedlnosti dokončilo doprovodnou legislativu k rekodifikaci soukromého práva*. [Publikováno dne 14. 01 2013] Online dostupné: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/ministerstvo-spravedlnosti-dokoncilodoprovodnou-legislativu-k-rekodifikaci-soukromeho-prava/>

¹⁴⁷ WIPPLINGEROVÁ M., ZAHRADNÍKOVÁ R., SPURNÁ K. *Zvláštní soudní řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 10- 11

daly za vznik novému zákonu, a rovněž znamenaly završení procesu rekonstrukce soukromého práva v České republice.¹⁴⁸

5.2 Systematika ZŘS

Základním kamenem systematiky nového zákona jsou tedy zvláštní ustanovení původního OSŘ, jimž byla přizpůsobena terminologie v kontextu občanského zákoníku. Výrazným zástupcem takové úpravy je původní dědické řízení, dnes podstatně obsáhlejší řízení o pozůstalosti, jež tvoří přibližně dvě pětiny z celého zákona. Vedle těchto změn došlo k zavedení nových typů řízení opět v závislosti na nových institutech zákona č. 89/2012 Sb. Zákon o zvláštních řízeních soudních skutečně obsahuje převážně řízení nesporná, avšak jeho úprava se týká i věcí, které nemají typicky „nespornou“ povahu, čili věcí zvláštních.¹⁴⁹ Důvodová zpráva uvádí konkrétní příklad, a to řízení o rozvod manželství. Jeho umístění v ZŘS znamená, že dnes jsou všechna řízení z oblasti rodinného práva obsažena v jediném procesním předpisu. Pouze na řízení ve věcech manželského majetkového práva a výživného mezi zletilými osobami se i nadále vztahuje úprava OSŘ.¹⁵⁰ Aby zákonodárce dostal názvu a především smyslu zákona, přenesl do ZŘS úpravu i dalších zvláštních řízení, dosud upravených v OSŘ. Příkladem můžeme uvést řízení: o úschovách, o umoření listin či řízení ve věcech ochrany hospodářské soutěže.¹⁵¹

Zákon o zvláštních řízeních soudních v obecné části taxativním výčtem stanovuje, na která řízení se jeho úprava vztahuje, jsou jimi řízení:

- o podpůrných opatřeních a ve věcech svéprávnosti
- ve věcech nezvěstnosti a smrti
- o přivolení k zásahu do integrity
- ve věcech přípustnosti převzetí nebo držení v ústavech
- o některých otázkách týkajících se právnických osob a svěrenského fondu
- o pozůstalosti
- o úschovách

¹⁴⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 292-2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních str. 2-3

¹⁴⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. s. 357

¹⁵⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 292-2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. s. 8

¹⁵¹ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha III. Zvláštní soudní řízení*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2015. s. 22-23

- o umoření listin
- ve věcech kapitálového trhu
- o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže
- o nahrazení souhlasu zástupce samosprávné komory k seznámení se s obsahem listin
- o plnění povinností z předběžného opatření Evropského soudu pro lidská práva
- ve věcech voleb zaměstnanců
- o soudním prodeji zástavy
- o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry
- ve věcech manželských a partnerských
- ve věci ochrany proti domácímu násilí
- o určení a popření rodičovství
- ve věcech osvojení
- ve věcech péče soudu o nezletilé
- v některých věcech výkonu rozhodnutí

Zákon zároveň u každého typu řízení kazuisticky uvádí, zda jej lze zahájit pouze na základě návrhu nebo z úřední povinnosti.¹⁵² Dle ZŘS tedy nemohou být vedena jiná řízení, než uvedená v § 2. Ve spojitosti s ním nesmíme zapomenout na vztah subsidiarity k OSŘ, kterou definuje předešlý paragraf. Subsidiaritu obecnou nalezneme v § 1 odst. 2: „*Nestanoví-li tento zákon jinak, použije se občanský soudní řád.*“ Jde o vyjádření vztahu speciality ZŘS, kdy má být užito speciálního ustanovení, pokud jej ZŘS v konkrétním případě obsahuje. Tzv. zbytkovou subsidiaritu vyjadřuje rovněž § 1: avšak v odstavci třetím: „*Nevyplývá-li z povahy jednotlivých ustanovení něco jiného, použijí se ustanovení tohoto zákona vedle občanského soudního řádu.*“ Zde je vyjádřena souběžná aplikace ZŘS a OSŘ, jinými slovy má ZŘS doplňující charakter k ustanovením soudního řádu.¹⁵³ Obecná část ZŘS je společná pro všechna v něm uvedená řízení, po ní následuje zvláštní část, jež je rozvržena do pěti hlav. Tyto charakterizují jednotlivé druhy řízení a

¹⁵² JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha III. Zvláštní soudní řízení*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2015. s. 26

¹⁵³ WIPPLINGEROVÁ M., ZAHRADNÍKOVÁ R., SPURNÁ K. *Zvláštní soudní řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 20

jejich specifická pravidla. Závěrečná třetí část zákona obsahuje přechodná a závěrečná ustanovení.

5.2.1 Nové druhy řízení v ZŘS

V reakci na hmotněprávní změny občanského zákoníku ZŘS zavedl následující druhy řízení. Tzv. řízení o některých otázkách týkajících se fyzických osob v sobě nově zahrnují řízení o některých podpůrných opatřeních. Stalo se tak v důsledku úpravy OZ, která již nepřipouští zbavení fyzické osoby svéprávnosti, nýbrž její „pouhé omezení.“¹⁵⁴ Ve světle úpravy institutu nezvěstnosti byla zpracována pravidla pro řízení o prohlášení člověka za nezvěstného, jelikož původní OSŘ znal pouze řízení o prohlášení za mrtvého. V důsledku rozšíření práva na duševní a tělesnou integritu obsahuje ZŘS i řízení o přivolení k zásahu do tělesné integrity člověka. Další zcela novou procesní úpravu si vyžádalo zavedení svěrenského fondu, neboť on sám nemá právní osobnost a sám není právnickou osobou.¹⁵⁵ Zákon o zvláštních řízeních soudních se zaměřil i na věci manželské. Jsou jimi nově i zdánlivá manželství či řízení o neplatnost manželství, která obsažně nazýváme řízení ve statusových věcech manželských, kam samozřejmě řadíme i specifické řízení o rozvod manželství. Velmi podobně jsou vymezena i řízení ve statusových věcech partnerských. Jako poslední jmenujeme řízení o určení a popření rodičovství, které se dočkalo ucelené úpravy řízení o určení a popření otcovství.¹⁵⁶

Zákon o zvláštních řízeních soudních z hlediska svého obsahu vykazuje jistou míru nevyváženosti. Když se zamyslíme nad zmíněnou úpravou pozůstalostního řízení, které je podrobně vysvětleno v celkem 191 paragrafech, zjistíme, že některým jiným- rovněž podstatným druhům řízení- nebyl věnován dostatek prostoru. Avšak statusová povaha nesporných a jiných zvláštních řízení dostatečnou úpravu v procesním předpisu vyžaduje. Detailnější ustanovení by bezpochyby potřebovala oblast opatrovnických řízení či řízení o určení a popření

¹⁵⁴ Portál Ministerstva spravedlnosti ČR, *Nový občanský zákoník- Osoby.*, Online dostupné: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/obecna-cast/osoby/>

¹⁵⁵ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha III. Zvláštní soudní řízení*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2015. s. 23

¹⁵⁶ WIPPLINGEROVÁ M., ZAHRADNÍKOVÁ R., SPURNÁ K. *Zvláštní soudní řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 19

mateřství.¹⁵⁷ Zamezit negativnímu vlivu stručné úpravy na průběh těchto typů řízení bude možné jedině budoucí novelizací či jiným zásadním krokem zákonodárce.

5.3 Zahájení řízení bez návrhu „V zájmu slabšího účastníka řízení.“

Specifikem řízení nesporných je, jak jsme objasnili výše, možnost jejich zahájení z úřední povinnosti, tedy bez návrhu. Přehled tzv. beznávrhových druhů řízení uvádíme v příloze č. 1. Soud je povinen řízení zahájit *ex officio* bezodkladně poté, kdy zjistí rozhodné skutečnosti pro vedení řízení. Relevantní skutečnosti soud zkoumá buď na podkladě vlastních zjištění, či na podnět zvenčí. Takový impuls musí mít významnou informační hodnotou, aby případný soudní zásah do právního vztahu byl důvodný a nutný. O podnětu jako takovém se nerozhoduje, je svou povahou ryze funkčním nikoli procesním institutem.¹⁵⁸ Může jej směrem k soudu učinit prakticky kdokoli, byť sám nemá procesní způsobilost (organizační složka). Zároveň bude soud za podnět k zahájení řízení *ex officio* považovat podaný návrh na zahájení řízení, který učiní osoba k tomu neoprávněná. Soud její návrh zamítne z důvodu nedostatku věcné legitimace, ale v téže věci bude moci zahájit řízení z úřední povinnosti.¹⁵⁹ Učiní tak vydáním usnesení o zahájení řízení.

5.3.1 Usnesení o zahájení řízení

Ve sporných řízeních je řízení zahájeno dnem doručení žaloby soudu, u nesporných řízení je takovým okamžikem den vydání usnesení o zahájení řízení. Z jeho záhlaví, výroku a odůvodnění musí jasně vyplývat označení účastníků, kterých se řízení týká a předmět řízení, o kterém bude rozhodováno. Právě v odůvodnění je soud povinen vymezit příčiny, které jej k vydání usnesení vedly.¹⁶⁰ U beznávrhových řízení je okruh účastníků stanoven druhou a třetí definicí účastenství, jež obsahuje § 6 ZŘS a o kterých jsme pojednali ve druhé kapitole. Usnesení je účastníkům doručováno zpravidla do vlastních rukou. Výjimku z tohoto pravidla nalezneme u zahájení pozůstalostního řízení, kde usnesení o něm není třeba doručovat.¹⁶¹ Pakliže bude na základě návrhu či z úřední povinnosti zahájeno

¹⁵⁷ DÁVID, R., *Obecné připomínky k zákonu o zvláštních řízeních soudních.*, Bulletin advokacie., [Publikováno dne 26. 01. 2015] Online dostupné: <http://www.bulletin-advokacie.cz/obecne-pripominky-k-zakonu-o-zvlastnich-rizenich-soudnich?browser=mobi>

¹⁵⁸ DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář.* I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 375

¹⁵⁹ HAMULÁKOVÁ, K., KŘIVÁČKOVÁ, J., ŠÍNOVÁ, R. *Praktikum civilního procesu.* 2. vydání Praha: Leges, 2012. s. 133

¹⁶⁰ DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář.* I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 375- 376

¹⁶¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací.* Praha: Linde, 2014. s. 360

řízení o omezení nebo vrácení svéprávnosti toho, kdo je: advokátem, notářem, soudním exekutorem, soudcem, státní zástupcem, insolvenčním správcem, zapsaným mediátorem, znalcem nebo tlumočnickem musí soud splnit tzv. *informační povinnost*. Je povinen bezodkladně doručit stejnopis návrhu nebo usnesení o zahájení řízení ministru spravedlnosti a příslušné komoře.¹⁶²

Proti usnesení není možné podat opravný prostředek (odvolání), zákon jej výslovně zakazuje. V případě, že je řízení zahájeno bez návrhu, zákon umožňuje nařídit bez návrhu i předběžné opatření.¹⁶³ Pokud bude předběžné opatření vydáno, užije se podpůrně ustanovení OSŘ s přihlédnutím k omezením stanoveným ZŘS. Pakliže soud zahájí řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí nebo ohledně výživného, nemůže požadovat složení jistoty. V situaci, kdy soud po vydání usnesení zjistí, že má být v řízení rozhodováno o právech a povinnostech dalších osob, přibere je do probíhajícího řízení a rovněž jim doručí usnesení. Bude-li však během řízení zapotřebí upravit poměry nových a stávajících účastníků, musel by soud vydat nové usnesení o zahájení řízení, aby odpovídalo celému předmětu řízení. Lze-li předmětné řízení zahájit jak na návrh, tak i z úřední povinnosti, soud bude moci vydat usnesení o zahájení řízení jen tehdy, pokud návrh nebyl podán.¹⁶⁴

Význam zahájení řízení z úřední povinnosti osobně spatřuji v možnosti soudu, uplatnit veřejný zájem tam, kde je zapotřebí postavit právní vztahy najisto. Specifikem takových případů je rychlé vyřešení věci s co možná nejcitlivějším přístupem k účastníkům řízení. Zaujal mne názor pana JUDr. Jirsy, který v jednom ze svých článků hovoří o roli soudu v nesporném řízení. Soudce v něm označuje za jakéhosi skutkového policistu, který má v rámci vyšetřovací zásady zjistit skutkový stav bez důvodných pochybností.¹⁶⁵ Uplatnění principů oficiality a veřejného zájmu na vedení řízení doplňuje dispoziční zásada, jelikož nesporná řízení lze zahájit i na návrh účastníka a některá výlučně na jeho návrh. Výčet ryze návrhových řízení uvádíme v příloze č. 2.

¹⁶² JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha III. Zvláštní soudní řízení*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2015. s. 60

¹⁶³ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních- § 12

¹⁶⁴ DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 375

¹⁶⁵ JIRSA, J., *Zákon o zvláštních řízeních soudních a procesní úvahy de lege ferenda.*, PRÁVNÍ PROSTOR., [Publikováno dne 20. 06. 2014] Online dostupné: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich-a-procesni-uvahy-de-lege-ferenda>

5.4 Zahájení řízení na návrh

Zákon o zvláštních řízeních soudních v mnohých ustanoveních uvádí možnost zahájení nesporného řízení jen na základě podaného návrhu. Náležitosti, které má návrh na zahájení řízení splňovat, subsidiárně určuje OSŘ jako *lex generalis* v nám dobře známém § 79. Avšak speciální ustanovení v § 14 ZŘS taxativním výčtem připouští učinění některého návrhu u soudu ústně do protokolu. Musí však jít o řízení, které může soud zahájit i bez návrhu nebo musí jít o řízení ve věci povolení uzavření manželství, řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí, řízení ve věcech osvojení a řízení o určení a popření otcovství. Zákon již neuvádí postup, jakým se má zachovat nepříslušný soud, pakliže je u něj ústně podán návrh na zahájení některého z uvedených řízení. Avšak i nadále je zapotřebí dřívější výklad dodržet, neboť závažnost těchto řízení je z jejich povahy vysoká. S ohledem na charakter těchto řízení je poskytována zvýšená péče a shovívavý přístup vůči „slabšímu“ účastníkovi (nezletilý, týraná osoba), o kterém bude v řízení jednáno. Nepříslušný soud je tedy povinen návrh na zahájení řízení sepsat a neprodleně jej postoupit soudu příslušnému. Pakliže je návrh učiněn ústně do protokolu ať už u příslušného či nepříslušného soudu, přebírá tento na sebe odpovědnost za náležitosti návrhu, jímž bude řízení zahájeno.¹⁶⁶

V ostatních případech však bude i nadále vyžadován písemný listinný nebo elektronickou formou podaný návrh na zahájení řízení. Právní úprava i nadále umožňuje změnu návrhu či uplatnění námítky podjatosti, a to během jednání ústně do protokolu. Nedostatky podaného návrhu v řízení, které může soud zahájit rovněž z úřední povinnosti, by neměly ovlivnit jeho pokračování. K odmítnutí návrhu pro nesrozumitelnost nebo nepřesnost údajů by soud mohl přikročit pouze v případě, že navrhovatel nereagoval na výzvu k jeho doplnění. A tudíž by soud nebyl schopen rozpoznat, jaké věci se návrh týká a s kým má ve věci jednat. V ostatních případech je soud povinen zjistit potřebné údaje ze spisu. Zároveň soud není vázán rozsahem podaného návrhu, jako je tomu v případě obdržení žaloby.¹⁶⁷ Tedy v řízeních, jež může soud zahájit z úřední povinnosti, není omezen *petitem* návrhu. Stane-li se, že návrh nezmiňuje osobu, o jejíž právech a povinnostech má být v řízení jednáno,

¹⁶⁶ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha III. Zvláštní soudní řízení*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2015. s. 61

¹⁶⁷ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009. s. 509

musí ji soud usnesením přibrat, aby se řízení účastnila.¹⁶⁸ Zákon o zvláštních řízeních soudních upravuje institut neúčinnosti zpětvzetí podaného návrhu na zahájení řízení. Pokud totiž soud zjistí, že jsou dány podmínky pro zahájení řízení z úřední povinnosti, vysloví neúčinnost takového zpětvzetí a v řízení dále pokračuje. Zde je na místě připomenout, že navrhovatel není v pozici pána sporu, jako je tomu u řízení sporného, je omezen v možnosti disponovat s předmětem řízení. Opět se zde projevuje význam veřejného zájmu, který soud na pokračování v řízení shledá. Proti usnesení o neúčinnosti zpětvzetí je však možné podat odvolání jako opravný prostředek.¹⁶⁹

5.4.1 Podání návrhu

Druhá definice účastenství stanovuje zásadu, že pro řízení, která smějí být zahájena i bez návrhu, je za účastníka obligatorně považován ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. Tedy ten, kdo je v hmotněprávní sféře nositelem subjektivních práv.¹⁷⁰ Naproti tomu navrhovatel se stává účastníkem řízení automaticky, na podkladě jím učiněného návrhu na zahájení řízení. Pokud však soud dospěje k závěru, že navrhovatel není subjektem vztahu, jehož úpravu v návrhu požaduje, musí jeho návrh zamítnout. Což mu opět nebrání v možnosti zahájit řízení z úřední povinnosti. Totéž platí i pro navrhovatele v případě třetí definice účastenství, jenž je rovněž účastníkem řízení, a to vedle těch, které za účastníky označuje zákon. Rovněž v řízeních zahájených na základě podaného návrhu je soud povinen zjistit skutkový stav a odůvodnit rozhodné skutečnosti. I zde jsou tedy nesporná řízení vedena vyšetřovací zásadou.¹⁷¹

Řízení je zahájeno na návrh rovněž tehdy, je-li podán státním zastupitelstvím k uplatnění veřejného zájmu.¹⁷² Taxativním výčtem je státní zastupitelství oprávněno podat návrh k zahájení řízení: ve věcech péče soudu o nezletilé, ve věci ochrany proti domácímu násilí, o svéprávnosti, o prohlášení za

¹⁶⁸ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu.*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2014. s. 25

¹⁶⁹ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha III. Zvláštní soudní řízení*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2015. s. 63

¹⁷⁰ HAMULÁKOVÁ, K., KŘIVÁČKOVÁ, J., ŠÍNOVÁ, R. *Praktikum civilního procesu*. 2. vydání Praha: Leges, 2012. s. 133

¹⁷¹ DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 445- 446

¹⁷² DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009. s. 497

mrtvého a ve věcech přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu či zařízení sociálních služeb.¹⁷³

V souvislosti s výkladem týkajícím se podnětů k zahájení řízení, jež je soud povinen přijímat, musíme zmínit problematiku posuzování jejich významu a účelu. Soudní orgán musí ke každému podnětu a návrhu na zahájení řízení přistupovat individuálně tak, aby objektivně posoudil jeho obsah. Avšak nezřídka dochází k situacím, kdy z podání jasně nevyplývá, zda jde o návrh či o pouhý podnět. Toto je velice důležité hlavně z hlediska určení účastníků řízení, neboť navrhovatel má na základě podání návrhu v následně zahájeném řízení veškerá práva účastníka. Mnohdy se soud bude muset zabývat úmyslem podatele/ navrhovatele, který nejlépe zjistí písemným dotázáním (výzvou) jeho samého.¹⁷⁴ Pakliže je učiněn podnět k zahájení řízení, který soud shledá jako nedostatečný, nemá právo požadovat odstranění vad, neboť zákon nestanovuje žádné povinné náležitosti, které by měl podnět splňovat. Typický podnět se od návrhu liší svým obsahem, z něhož by mělo vyplynout, že ten, kdo podnět učinil, tak konal bez úmyslu, stát se účastníkem řízení a že nehodlá pro sebe uplatňovat žádná práva. Jednodušeji postupuje soud i tehdy, když shledá podnět jako nedůvodný, řízení proto nezahájí a své stanovisko poznamená do spisu formou úředního záznamu. Soud o tom nevydává žádné rozhodnutí a dokonce není povinen informovat podatele o svém rozhodnutí, ačkoli tak většinou ze slušnosti učiní.¹⁷⁵

5.5 Smírné řešení

Variantu smírného vyřešení sporu obsahuje § 9, a to ze stejné pohnutky jako ve sporném řízení, neboť i v nesporných řízeních by soud měl vést jeho účastníky k nalezení smírného řešení. Je povinen účastníky informovat o možnostech smírního či mediačního jednání. Soud může účastníky ke smírnému řešení vést různými způsoby. V některých případech bude dostatečnou motivací pouhé racionální vysvětlení ve věci nezainteresovanou osobou. Často je třetí osobou samotný soudce či asistent soudce. Jejich úkolem bude přiblížit zúčastněným osobám možný průběh soudního jednání ze všech úhlů tak, aby si rozumně rozmysleli, zda o soudní proces stále jeví zájem. Nejčastěji se soudci a jiné

¹⁷³ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních- § 8

¹⁷⁴ DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 384

¹⁷⁵ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha III. Zvláštní soudní řízení*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2015. s. 60

nezaujaté osoby snaží o smírné řešení věcí rodinněprávní povahy. Pokud bude předmětem řešení složitější věc, nezaujatým prostředníkem by již neměla být soudní osoba, jelikož by tím bylo narušeno případné budoucí řešení věci před soudem. Neboť jednou z vlastností smírného jednání je jeho otevřenost, kdy si účastníci neformálně „vytíkávaj“ to, co rozděluje jejich názory, avšak vše vyřčené musí být považováno za důvěrné. Mnohdy totiž sdělí i to, co by pro ně v soudním řízení nebylo přínosné. Hlavními výhodami smírného řešení věci je pozitivní vliv na rychlost řízení, jeho hospodárnost a také odstranění nebo alespoň zmírnění toho, co účastníky dosud rozdělovalo.¹⁷⁶

5.6 Dohoda o předmětu řízení

Navazující § 10 upravuje procesní postup, který musí být stranami a soudem dodržen v případě, že strany souhlasí s uzavřením dohody o předmětu řízení. Soud je povinen sepsat o úkonu protokol, který musejí všichni účastníci podepsat, pokud tak neučiní, nebude soud k dohodě přihlížet. Tímto požadavkem je chráněna právní jistota účastníků. Pro urychlení a zjednodušení soudního procesu mohou strany řízení doručit návrh dohody soudu předem a následně při jednání její znění stvrdit svým podpisem. Neodporuje-li dohoda hmotnému právu a jsou-li dodrženy zákonem stanovené podmínky, schválí soud uzavření dohody usnesením. Obligatorní součástí usnesení nebude odůvodnění v případě, že se účastníci vzdali práva podat odvolání.¹⁷⁷

Některé druhy dohod vyžadují přísnější postup, kdy je nepřípustné, aby soud jejich znění schválil pouhým usnesením. Takové závažnější typy dohod jsou soudem zkoumány kromě obsahové stránky i z hlediska skutkového stavu věci, soud proto provede dokazování. Následně ve věci rozhodne rozsudkem, činí tak při sjednávání dohody o výživném nebo o styku s nezletilým dítětem. Zde se opět projevuje vysoká míra veřejného zájmu (konkrétně zájmu nezletilého) na zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností. Jelikož se pro rozhodování o těchto druhých dohod nepřipouští zjednodušená forma rozhodnutí, není možné ani upustit od jejich odůvodnění.¹⁷⁸

¹⁷⁶ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha III. Zvláštní soudní řízení*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2015. s. 45

¹⁷⁷ WIPPLINGEROVÁ M., ZAHRADNÍKOVÁ R., SPURNÁ K. *Zvláštní soudní řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 23

¹⁷⁸ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha III. Zvláštní soudní řízení*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2015. s. 49

6. ÚVAHA *de lege ferenda*

Analýza toho, jaké právo je a jaké by mělo být, provází lidskou společnost od nepaměti. Uvažování ve smyslu *de lege ferenda* nás vede k přemýšlení o tom, co by mělo být právním řádem upraveno. Můžeme říci, že jde o subjektivní názor uvažujícího subjektu v situaci, kdy právo nedefinuje něco, co by dle jeho názoru upravovat mělo, anebo to, co již definované je, ale mělo by být upraveno lépe.¹⁷⁹

Potřeby procesního práva civilního jsou v posledních letech diskutovány v mnoha ohledech. Po novelizaci občanského soudního řádu a vzniku zákona o zvláštních řízeních soudních se mohlo zdát, že neuspokojivé situaci bylo učiněno zadost. Avšak opak je pravdou. Prakticky ještě před nabytím účinnosti stávající procesní úpravy se ozývaly hlasy, které volaly po jiném přístupu. Když jsme hovořili o třech variantách, o nichž legislativci před schválením novelizace OSŘ a přijetím ZŘS uvažovali, bylo jedním ze zmíněných řešení přijetí nového občanského soudního řádu. A jelikož na jeho realizaci nebyl dostatek času, byl učiněn ústupek, chceme-li kompromis, v podobě výše zmíněných předpisů. Což dalo za vznik idee o vytvoření nového civilně procesního kodexu. Necelého půl roku po účinnosti procesních předpisů učinila ministryně spravedlnosti Helena Válková zásadní krok, když do čela rekodifikační komise jmenovala místopředsedu Nejvyššího soudu JUDr. Romana Fialu.

Profesionalitu, zkušenosti a rovněž respekt vůči poslání Komise dokázal těmito slovy: „*Je třeba si uvědomit, že procesní kodex má mimořádně významný sociální aspekt, je praktickou realizací ústavního práva na spravedlivý proces.*“¹⁸⁰ Dne 16. října 2014 zasedala rekodifikační komise v budově Nejvyššího soudu v Brně vůbec poprvé. Když se zaměříme na tendence, které nyní ovlivňují vývoj nového soudního řádu, zjistíme, že jsou do velké míry ovládány snahou o sjednocení rozdělené procesní úpravy. Ocitáme se tak v neobvyklé pozici, kdy se krátce poté, co byly procesní předpisy rozděleny, hledá se cesta, jak je co nejúčelněji spojit.¹⁸¹ Důvodů, které tyto úvahy opodstatňují, je několik.

¹⁷⁹ KNAPP, V.: Teorie práva, 1. vydání. Praha, C.H.Beck 1995. s. 66

¹⁸⁰ VÁLOVA, I., *Roman Fiala znovu v čele komise pro rekodifikaci OSŘ.*, Česká justice., [Publikováno dne 13. 03. 2014] Online dostupné <http://www.ceska-justice.cz/2014/03/roman-fiala-znovu-v-cele-komise-pro-rekodifikaci-osr/>

¹⁸¹ JIRSA, J. *O novém řádu napodruhé (a pravděpodobně ještě ne naposledy)*., PRÁVNÍ PROSTOR., [Publikováno dne 13. 10. 2014] Online dostupné

6.1 Důvody rekonstrukce

Když se zamyslíme nad množstvím zákonů, které se vztahují k civilnímu řízení, dojdeme k poměrně vysokému číslu. Vedle OSŘ a ZŘS se totiž civilního procesu týká: insolvenční zákon, exekuční řád, soudní řád správní a zákon o veřejných registrech fyzických a právnických osob. Odborná veřejnost se tedy musí orientovat v celkem šesti zákonech, jejichž pravidla si sice jsou mnohdy podobná, avšak vzájemné vztahy subsidiarity a speciality často zatěžují průběh řízení.¹⁸² Proto se zkušenější odborníci shodují na názoru, že by měla být pro související procesní předpisy vypracována souhrnná obecná část. Ji by pak bylo možné aplikovat jak ve sporném, nesporném, exekučním, nalézacím i insolvenčním řízení. Přičemž tyto zvláštní zákony by pak na společnou obecnou část navázaly.¹⁸³

V souvislosti se sjednocováním procesních předpisů je prosazován i vznik „zákona o doručování státních písemností“. Stal by se tak jednotnou doručovací úpravou nejen pro jednotlivá civilní řízení, ale i pro řízení trestní a správní.¹⁸⁴ Společná myšlenka dosud vyjmenovaných důvodů tkví v požadavku stručnosti a přehlednosti, na nichž by měl být nový soudní řád postaven. Pokud budou ustanovení zákona stručná, ale zároveň jasná a určitá, zamezí se jejich zneužívání. Kazuistická systematika zákona totiž poskytuje prostor vychytralým postupům účastníků řízení a jejich advokátům, kteří se snaží průběh řízení komplikovat. Obstrukce a protahující se délku řízení však kromě advokátů má nezřídka na svědomí i samotný soud. I přesto, že mu zásada zákonné koncentrace ukládá připravit věc tak, aby o ní mohlo být rozhodnuto hned v prvním jednání, neděje se tak. Stává se tak v případě, kdy soud nenařídí přípravné jednání či o důsledcích

<http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/k-o-novem-radu-napodruhe-a-pravdepodobne-jeste-ne-naposledy>

¹⁸² JIRSA, J., *Zákon o zvláštních řízeních soudních a procesní úvahy de lege ferenda.*, PRÁVNÍ PROSTOR., [Publikováno dne 20. 06. 2014] Online dostupné:

<http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich-a-procesni-uvahy-de-lege-ferenda>

¹⁸³ JIRSA, J., *O novém řádu napodruhé (a pravděpodobně ještě ne naposledy).*, PRÁVNÍ PROSTOR., [Publikováno dne 13. 10. 2014] Online dostupné

<http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/k-o-novem-radu-napodruhe-a-pravdepodobne-jeste-ne-naposledy>

¹⁸⁴ JIRSA, J., *O novém řádu napodruhé (a pravděpodobně ještě ne naposledy).*, PRÁVNÍ PROSTOR., [Publikováno dne 13. 10. 2014] Online dostupné

<http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/k-o-novem-radu-napodruhe-a-pravdepodobne-jeste-ne-naposledy>

koncentrace účastníka řízení nepoučí. Jak se k této problematice rekonfigurační komise postaví a jaké stanovisko zaujme, je prozatím nejasné.¹⁸⁵

Na budoucí občanský soudní řád však musíme nahlížet i z jiných úhlů. Jeho nová koncepce by totiž mohla ovlivnit i průběh řízení z hlediska technické vybavenosti. Kritice totiž podléhá i zaznamenávání průběhu řízení do soudních protokolů, které jsou často zbytečně podrobné či nepřesné. I přestože OSŘ upravuje použití zvukově-obrazového záznamu již od roku 2009, dodnes takovou možnost nevyužívá značný počet soudců. Někteří nemohou, jelikož soudní síně tento technický požadavek nespĺňují, a jiní zaznamenávání průběhu jednání ze své vůle ignorují. Inspiraci nemusíme hledat daleko, neboť v trestním řízení je použití zvukového záznamu pravidlem. Nesetkáme se v něm s doslovným opisováním průběhu jednotlivých jednání, nýbrž pouze se stručným výtahem, který obsahuje zásadní momenty řízení. Pro případné odvolací řízení je pak stěžejním pramenem o původním procesu jeho zvukový záznam, stručný protokol a samozřejmě odůvodnění rozhodnutí. Kdybychom se zaměřili na praxi soudních orgánů v jiných státech Evropy, nikde se nesetkáme s podrobnou protokolací, jako je tomu v tuzemsku. Přepisování průběhu jednání činí proces mnohdy nepřehledným a logicky i zdlouhavým. Protokolace veškerých výpovědí, ať už účastníků, svědků či znalců zabírá soudu hodiny, které by zajisté mohl využít smysluplněji. Důsledkem těchto úvah je požadavek, aby procesní předpisy zavedly důraz na ústní formu řízení, nikoli písemnou.

Ústní forma řízení úzce souvisí se zásadou bezprostřednosti, kdy soud pomocí vlastních smyslů vnímá průběh řízení a může si tak učinit o věci přesnější názor. Tímto se dostáváme k dalšímu namítanému problému, čímž je odůvodňování soudních rozhodnutí. Zde máme na mysli především usnesení, jejichž povaha soudu umožňuje reagovat na různé procesní situace, často se definují jako rozhodnutí menší závažnosti oproti rozsudkům. I přesto že jde o nemeritorní rozhodování, součástí mnohých druhů usnesení musí být jejich odůvodnění. Soudci zmiňují, že by jim měla být dána větší důvěra, aby v jednodušších věcech mohli užít jednodušší postup. Žádají, aby odůvodnění bylo obligatorní u těch rozhodnutí, jež mají zásadní

¹⁸⁵ JIRSA, J., *Zákon o zvláštních řízeních soudních a procesní úvahy de lege ferenda.*, PRÁVNÍ PROSTOR., [Publikováno dne 20. 06. 2014] Online dostupné: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich-a-procesni-uvahy-de-lege-ferenda>

vliv na účastníky a tudíž celé řízení. Přičemž by měl být upřednostněn význam podrobného ústního odůvodnění u rozsudku, následované jeho stručnější verzí v písemném vyhotovení. Pokud by soudům alespoň zčásti ubyla povinnost zdůvodňovat vše, co dosud musejí, jistě by se změna pozitivně projevila na rychlosti řízení a jejich hospodárnosti.¹⁸⁶ Komplikace soudci namítají také v případech, kdy jsou v řízení povinni rozhodnout formou usnesení o některé procesní otázce, které je následně napadeno odvoláním (někdy rovněž dovoláním). Pokud se soudce v průběhu řízení musí vyrovnat např. se vstupem či výstupem účastníka, vydává o takovém úkonu usnesení, které je možné napadnout opravným prostředkem. Ideální řešení této situace by dle nových návrhů mělo vyústit v pouhé konstatování vstupu či výstupu účastníka do protokolu. Soudní řízení by se tím oprostilo od komplikací a často taktického zdržování. Soudy by své stanovisko následně odůvodnily v konečném rozhodnutí, tímto by byl naplněn požadavek zjednodušení procesu.¹⁸⁷

Úvahy některých soudců se zabývají poučovací povinností soudu ve směru k těm účastníkům řízení, jež jsou zastoupeni advokátem. Kdybychom měli rozdělit účastníky řízení do dvou skupin, můžeme do první skupiny zařadit účastníky slušné, poctivé a bezproblémové. Druhá skupina by pak zahrnovala účastníky méně slušné, nepoctivé a za pomoci svých právních zástupců hledající klíčky v konaném řízení.¹⁸⁸ V závislosti na chování účastníků druhé skupiny bývá stále častěji namítáno, aby se poučovací povinnost vztahovala pouze na účastníky poctivé. Pokud je účastník řízení zastoupen advokátem, měl by být jeho prostřednictvím dostatečně informován. Tento druh řekněme „limitované“ poučovací povinnosti soudu nalezneme i u našich sousedů na Slovensku.¹⁸⁹ Tamní pozitivní hodnocení této úpravy by mohlo být důvodnou inspirací i pro naši rekodifikační komisi.

¹⁸⁶ JIRSA, J., *Zákon o zvláštních řízeních soudních a procesní úvahy de lege ferenda.*, PRÁVNÍ PROSTOR., [Publikováno dne 20. 06. 2014] Online dostupné: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich-a-procesni-uvahy-de-lege-ferenda>

¹⁸⁷ JIRSA, J., *Potřebujeme nový řád? (aneb volné pokračování na motivy díla mého pana předsedy).*, PRÁVNÍ PROSTOR., [Publikováno dne 13. 06. 2014] Online dostupné <http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/potrebujeme-novy-rad-aneb-volne-pokracovani-na-motivy-dila-meho-pana-predsedy>

¹⁸⁸ Zde netvrdíme, že každý účastník, který se nechá v řízení zastoupit advokátem, je automaticky nepoctivý. Hovoříme o stále častějších případech účastníků, kteří se svými právními zástupci hledají „klíčky“, pomocí nichž by řízení zkomplikovali.

¹⁸⁹ JIRSA, J., *Zákon o zvláštních řízeních soudních a procesní úvahy de lege ferenda.*, PRÁVNÍ PROSTOR., [Publikováno dne 20. 06. 2014] Online dostupné: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich-a-procesni-uvahy-de-lege-ferenda>

Přiznám se, že při pročitání názorů renomovaných soudců a po osobních rozhovorech s několika advokáty a soudci k výše zmíněným výtkám nacházím pochopení. Zcela sebekriticky si uvědomuji, že ve srovnání s odborníky z právnické obce neoplývám žádnými zkušenostmi. Avšak při práci na tomto tématu, ale i při přednáškách či seminářích na fakultě jsem postřehla určité rozpaky nad tím, kam úprava procesního práva občanského směřuje. Nepochybně bylo ustavení nové rekonfigurační komise nevyhnutelným krokem. Sama jsem zvědavá, zda bude v novém soudním řádu formulována úprava nyní problematické hromadné žaloby. Stejně tak, zda dojde k doplnění kusé úpravy některých řízení v ZŘS, či zda budoucnost přinese jasné vymezení vlastností řízení dle části páté OSŘ.

7. ZÁVĚR

Zahájení řízení podléhající úpravě občanského soudního řádu či zákona o zvláštních řízeních soudních je bezesporu základním kamenem obou platných úprav. Bylo tomu tak i v předpisech pocházejících z 19. století, z nichž inspiraci a zkušenosti čerpáme dodnes. I když jsme se zásadám z časů Rakouska-Uherska v období druhé poloviny 20. století zpronevěřili, postupně jsme je po sametové revoluci opětovně zařadili do právního řádu. Pozůstatky totalitních vlivů obsahoval občanský soudní řád č. 99/1963 Sb. po dlouhých 50 let, teprve počátkem roku 2014 doznal zásadních změn. I přes zákonodárcovu snahu o nastolení harmonie pro civilní řízení se s největší pravděpodobností v budoucnu dočkáme dalších změn.

Odborná veřejnost shledává shodu v oblasti rozdílů týkajících se dělení nalézacího řízení na řízení sporné a nesporné. Jejich odlišnosti spatřují v subjektech řízení, v jeho předmětu a procesních zásadách, které to či ono řízení ovládají. V případě podání návrhu na zahájení sporného řízení nazýváme tento úkon žalobou. Žalobce jako navrhovatel neboli „pán sporu“ prostřednictvím žaloby uplatňuje své ústavní právo na soudní ochranu a spravedlivý proces. V oblasti nesporných řízení je navrhovatel rovněž oprávněn podat návrh na zahájení řízení. Avšak výjimečností nesporných řízení je eventualita jejich zahájení z moci úřední neboli na základě vydání usnesení o zahájení řízení. Řízení sporná i nesporná uplatňují veřejný zájem na vydání rozhodnutí ve věci, avšak každé na něj pohlíží z jiného úhlu. Řízení sporné může být zahájeno pouze na základě žaloby, avšak ve veřejném zájmu je, aby porušená či ohrožená práva žalobcova byla zákonným způsobem rehabilitována (pakliže budou prokázána). Řízení nesporné veřejný zájem naplňuje již samotným vydáním usnesení o zahájení řízení, neboť jako takové je vydáno v případě, že soud zjistí rozhodné skutečnosti, na jejichž základě musí řízení provést.

Ve světle poznatků uvedených v kapitole o procesních úvahách *de lege ferenda* si dovolím tvrdit, že se nacházíme v poněkud bizarní situaci. Na jedné straně byl přijetím ZŘS a novelizací OSŘ završen proces rekonstrukce soukromého práva v České republice. Na straně druhé poznáváme, že již v okamžiku účinnosti legislativních změn bylo počítáno s tím, že nová úprava bude jaksi prozatímní. Již několik let čelí zákonodárny proces opodstatněné kritice, neboť jsou často přijímány zákony, které nedostatečně odrážejí aktuální požadavky právního systému a které bývají záhy po svém vyhlášení novelizovány. Legislativní proces leckdy postrádá smysluplný koncept, čímž plně nekoresponduje s principem právní

jistoty. Zároveň s tímto advokáti i soudci namítají, že kvantita předpisů ztěžuje orientaci v právním řádu i v navazujícím procesu před soudem. Nezbyvá než doufat, že se rekodifikační komise postaví ke jmenovaným překážkám čelem. Soudě dle názorů pana JUDr. Fialy, který tato úskalí ve svých úvahách zmiňuje, můžeme cílům rekodifikační komise důvěřovat a přát jí mnoho trpělivosti.

Při výběru námětu své závěrečné práce jsem se vnitřně řídila dvěma požadavky. Předně jsem se chtěla zaměřit na zajímavé a pokud možno aktuální téma, což se mi doufám podařilo. Avšak druhým a pro mě podstatně složitějším požadavkem byla snaha vést obsah diplomové práce odborně, ale osobitě. Velmi rychle jsem zjistila, že literárních pramenů bude k nové úpravě poskrovnu. Specifický zákon o zvláštních řízeních soudních byl již dostupnými autory logicky vykládán v kontextu důvodové zprávy k ZŘS. Terminologicky vystihnout podstatu jeho ustanovení se pro mne stalo výzvou, neboť obsáhnout význam předpisu a nekopírovat přitom slova vážených autorů bylo často složité. Hledala jsem proto i jiné cesty, jak vyložit tematiku nesporných řízení a rovněž se vypořádat s jejich rozdílností od řízení sporných. V souladu s charakterem tématu jsem se snažila vystihnout teorii zahájení řízení co možná nejsrozumitelněji. Snažila jsem se proto čerpat z přednášek JUDr. Miloslavy Wipplingerové a rovněž přednášek a seminářů JUDr. Radky Zahradníkové a JUDr. Miloslava Ungra, jimž jsem měla tu čest být přítomna.

RESUME

I chose the initiation of the proceeding according to the Civil Procedure Code and the law on special judicial proceedings as a topic of my dissertation because of legislative changes I had witnessed during my law studies. During the last four years the whole czech civil law had been recodificated and the adoption of the named legislative acts meant the finalisation of the „rebirth“ process. We, students, often found ourselves to be in a difficult situation where we did not have any study materials reflecting the legislative changes. I found myself to be in a similar situation while doing the research for this dissertation.

At first I used sources which discussed the history of the civil law procedure. I tried to point out the most important moments of the history of our law system. In the chapter about contentious and non-contentious proceedings I also drew some inspiration from the lectures and tutorials I had taken during my studies.

The topic of the chapter discussing the initiation of the procedure according to the Civil Procedure Code provides enough material to cover the whole dissertation on its own. Nevertheless, I tried to define the most important terms, definitions and characteristics in order to avoid deviations from the dissertation topic.

Although this might not be obvious, I found the work on chapter five to be the most difficult part for me. The available sources had used limited sources themselves, so that I had to face the fact that many problem areas were interpreted in a similar way by the authors. I tried hard to find the way to define what already had been said without repeating eminent authors.

I found the topic of the sixth chapter to be the most interesting one. I could react on opinions of expert circles regarding the current Civil Procedure Code of the Czech Republic. The *de lege ferenda* thoughts were a pleasant distraction after the previous theoretical explanations. The conclusion also provided me more space for discussing the public opinion as well as my own opinion.

The goal of this dissertation was to explain the fundamental pillars of the civil procedure and of course the problematic of the initiation of the proceedings. I tried to stick with the topic in a comprehensible and objective way without discussing too many details. Despite the difficulties of the new legal adjustments I hope to have managed to deal with the given topic.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Monografie

- BALÍK, S., BALÍK, S. ml., Rukověť k dějinám římského práva a jeho institucí. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 234 s. ISBN 978-80-7380-256-1.
- DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. 1108 s. ISBN 978-80-7357-460-4.
- DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9.
- HAMULÁKOVÁ, K., KŘIVÁČKOVÁ, J., ŠÍNOVÁ, R. *Praktikum civilního procesu*. 2. vydání Praha: Leges, 2012. 248 s. ISBN 978-80-87576-23-6.
- JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V., RUNDOVÁ, A. *Mezníky českých právních dějin*. 3. vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 215 s. ISBN 978-80_7380-251-6.
- JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu.*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2014. 601 s. ISBN 978-80-8710-946-5.
- JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení- soudcovský komentář- Kniha III. Zvláštní soudní řízení.*, vyd. Havlíček Brain Team, Praha 2015. 1079 s. ISBN 978-80-87109-48-9.
- KNAPP, V.: *Teorie práva*, 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1995. 247 s. ISBN 80-7179-028-1.
- MACUR, J. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2002. 204 s. ISBN 80-210-2824-6.
- MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přeprac. vyd., (v nakl. Leges 1.). Praha: Leges, 2010. 640 s. Student. ISBN 978-80-87212-39-4.
- SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1422 s. ISBN 978-80-7400-506-0.
- SVOBODA, K. *Nové instituty českého civilního procesu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012. 248 s. ISBN 978-80-7357-722-3.

- SVOBODA, K. *Žaloba v civilním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. 312 s. ISBN 978-80-7357-535-9.
- ŠTĚDRONĚ, B. *Občanské soudní řízení sporné a využití informačních technologií a právních informačních systémů: (E-Justice)*. Praha: Linde, 2008. 271 s. ISBN 978-80-7201-714-0.
- VOJÁČEK, L., SCHELLE, K. a KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8.
- WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 624 s. ISBN 978-80-7201-940-3.
- WIPPLINGEROVÁ M., ZAHRADNÍKOVÁ R., SPURNÁ K. *Zvláštní soudní řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 236 s. ISBN 978-80-7478-683-9.
- ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 565 s. ISBN 978-80-7380-437-4.

Odborné články

- DÁVID, R., *Obecné připomínky k zákonu o zvláštních řízeních soudních.*, Bulletin advokacie., [Publikováno dne 26. 01. 2015]
Online dostupné: <http://www.bulletin-advokacie.cz/obecne-pripominky-k-zakonu-o-zvlastnich-rozenich-soudnich?browser=mobi>
- JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V. Kodifikace a vývoj občanského práva procesního v 18. a 19. století. In: *Rakousko-uherské vyrovnání 1867 a jeho státoprávní důsledky v českých zemích a na Slovensku: sborník příspěvků ke 140. výročí rakousko-uherského vyrovnání*. Ostrava: KEY Publishing, 2007. 100-107 s. ISBN 978-80-87071-48-9
- JIRSA, J. *O novém řádu napodruhé (a pravděpodobně ještě ne naposledy)*., PRÁVNÍ PROSTOR., [Publikováno dne 13. 10. 2014]
Online dostupné <http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/k-o-novem-radu-napodruhe-a-pravdepodobne-jeste-ne-naposledy>
- JIRSA, J., *Potřebujeme nový řád? (aneb volné pokračování na motivy díla mého pana předsedy)*., PRÁVNÍ PROSTOR.,

[Publikováno dne 13. 06. 2014] Online dostupné

<http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/potrebujeme-novy-rad-aneb-volne-pokracovani-na-motivy-dila-meho-pana-predsedy>

- JIRSA, J., *Zákon o zvláštních řízeních soudních a procesní úvahy de lege ferenda.*, PRÁVNÍ PROSTOR., [Publikováno dne 20. 06. 2014] Online dostupné:
<http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/zakon-o-zvlastnich-rizenich-soudnich-a-procesni-uvahy-de-lege-ferenda>
- KORBEL, F., PRUDÍKOVÁ, D. *Ministerstvo spravedlnosti dokončilo doprovodnou legislativu k rekodifikaci soukromého práva.* [Publikováno dne 14. 01 2013] Online dostupné:
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/ministerstvo-spravedlnosti-dokoncilo-doprovodnou-legislativu-k-rekodifikaci-soukromeho-prava/>
- VÁLOVA, I., *Roman Fiala znovu v čele komise pro rekodifikaci OSŘ.*, Česká justice., [Publikováno dne 13. 03. 2014] Online dostupné <http://www.ceska-justice.cz/2014/03/roman-fiala-znovu-v-cele-komise-pro-rekodifikaci-osr/>
- ZAHRADNÍKOVÁ, R. Některé změny právní úpravy civilního procesu vyplývající z rekodifikace soukromého práva v ČR. In: *Právo, obchod, ekonomika III.: zborník vedeckých prác.* Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013. 424-437 s. ISBN 978-80-8152-056-3
- Portál Ministerstva spravedlnosti ČR, *Nový občanský zákoník-Osoby.*, Online dostupné <http://obcanskyzakonik.justice.cz/obecna-cast/osoby/>

Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- Zákon č. 89/2012., občanský zákoník

- Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech, osobních číslech a autorizované konverzi dokumentů
- Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 99/93/ES ze dne 13. 12. 1999 o zásadách Společenství pro elektronické podpisy

Důvodové zprávy k zákonům

- Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Online dostupná
<http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=146752#prilohy>

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 04. 07. 1966, sp. zn. III. ÚS 80/96., ECLI:CZ:US:1966:3.80.96 Online dostupný
<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=28900&pos=1&cnt=1&typ=result>
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 04. 2006, sp. zn. IV. ÚS 319/05., ECLI:CZ:US:2006:4.US.319.05 Online dostupný
<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=50600&pos=1&cnt=1&typ=result>
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 07. 2011, sp. zn. 30 Cdo 777/2011., ECLI:CZ:NS:2011:30.CDO.777.2011.1 Online dostupný
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/79995292089ADD9CC1257A4E006A556C?openDocument&Highlight=0,
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 01. 2001., sp. zn. 20 Cdo 463/99., uveřejněné pod číslem 60/2001 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2001:20.CDO.463.99.1 Online dostupný
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/9E01EFCA7BAFABC8C1257A4E0064DB1E?openDocument&Highlight=0,
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 07. 2011 sp. zn. 20 Cdo 360/2003., uveřejněné pod číslem 48/2005 Sbírký soudních

rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2004:20.CDO.360.2003.1

Online dostupný

http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/502749CDB20593DFC1257A4E0065010D?openDocument&Highlight=0,

- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 02. 2011, sp. zn. 23 Cdo 4213/2010., uveřejněné pod číslem 82/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2011:23.CDO.4213.2010.1

Online dostupný

http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/0D43A303F0E6063EC1257A4E00650AB7?openDocument&Highlight=0,

- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 05. 2009, sp. zn. 23 Cdo 1927/2009., ECLI:CZ:NS:2009:23.CDO.1927.2009.1 Online

dostupný

http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/44BFDFBF8261BDD0C1257A4E0065C7C7?openDocument&Highlight=0,

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1: Přehled beznávrhových řízení
- Příloha č. 2: Přehled návrhových řízení

Příloha č. 1: Beznávrhová řízení

USTANOVENÍ v ZŘS	DRUH ŘÍZENÍ
HLAVA I	Řízení o některých otázkách týkajících se fyzických osob
§ 31 písm. a)	o splnění podmínky v předběžném prohlášení
§ 31 písm. b)	o změně nebo zrušení předběžného prohlášení
§ 31 písm. d)	o odvolání odpůrce
§ 31 písm. e)	o schválení zastoupení členem domácnosti
§ 35	ve věcech svéprávnosti
§ 45	ve věcech opatrovnictví člověka- kromě řízení o jmenování a odvolání opatrovníka osobě, jejíž zdravotní stav jí při správě jmění nebo při hájení jejích práv působí obtíže, kdy bude soud rozhodovat pouze na základě návrhu této osoby. Další výjimkou je řízení o zjištění vůle opatrovance, kterému byl jmenován opatrovník. Toto řízení bude zahájeno pouze na návrh opatrovníka.
§ 60	o určení data smrti
§ 76	o vyslovení přípustnosti převzetí a dalším držení ve zdravotním ústavu
§ 84	o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb
HLAVA II	Řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob a ve věcech svěřenského fondu
§ 85 písm. b)	o jmenování znalce
§ 85 písm. d)	ve věcech opatrovnictví právnických osob
HLAVA III	Řízení o pozůstalosti
§ 138 odst. 2)	O pozůstalosti
HLAVA V	Řízení ve věcech rodinněprávních
§ 374	o prohlášení manželství za neplatné- vyjma řízení, v němž má být manželství prohlášeno za neplatné z důvodu, že byl projev vůle o vstupu do manželství učiněn pod nátlakem spočívajícím v užití násilí nebo vyhrožováním násilí nebo byl učiněn v důsledku omylu o totožnosti snoubence nebo o

	povaze sňatečného právního jednání, takové bude zahájeno pouze na základě návrhu manžela
§ 418 odst. 2)	o určení otcovství ke společnému dítěti, bylo-li pravomocně určeno, že manželství zde není
§ 419	o popření otcovství, pakliže bylo otcovství určeno souhlasným prohlášením rodičů, vyžaduje-li to zřejmý zájem dítěte a mají-li být naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva
§ 466 písm. a)	ve věcech jména a příjmení nezletilého dítěte
§ 466 písm. c)	ve věcech výživy nezletilého dítěte
§ 466 písm. d)	ve věcech styku s nezletilým dítětem
§ 466 písm. e)	ve věcech rodičovské odpovědnosti
§ 466 písm. f), g)	ve věcech poručenství a opatrovnictví nezletilého dítěte
§ 466 písm. h), i)	ve věcech předání a navrácení nezletilého dítěte
§ 466 písm. k)	ve věcech souhlasu s právním jednáním nezletilého dítěte
§ 466 písm. n),o)	ve věcech ústavní výchovy, výchovných a ochranných opatřeních
§ 466 písm. p)	ve věcech pěstounské péče
§ 466 písm. q)	ve věcech určení data narození nezletilého dítěte
§ 468 odst. 3)	ve věcech péče o nezletilé
USTANOVENÍ V ZOK	
§ 368	ve věci zmocnění ke svolání valné hromady
§ 65	o vyloučení člena statutárního orgánu

Příloha č. 2: Návrhová řízení

USTANOVENÍ V ZŘS	DRUH ŘÍZENÍ
HLAVA I	Řízení o některých otázkách týkajících se fyzických osob
§ 32	o schválení smlouvy o nápomoci
§ 45 odst. 1), 2)	o jmenování a odvolání opatrovníka osobě, jejíž zdravotní stav jí při správě jmění nebo při hájení jejích práv působí obtíže a řízení o zjištění vůle opatrovance, kterému byl jmenován opatrovník
§ 49	rozhodnutí ve věcech opatrovnické rady
§ 52	o prohlášení člověka za nezvěstného
§ 55	o prohlášení člověka za mrtvého na základě domněnky smrti
HLAVA II	Řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob a ve věcech svěřenského fondu
§ 96	ve věcech svěřenského fondu
HLAVA III	Řízení o pozůstalosti
§ 224 odst. 1), 2)	ve věci vyloučení z likvidační podstaty
HLAVA IV	Jiná řízení
§ 291 odst. 1)	o úschovách
§ 305 odst. 1)	o umoření listin
§ 317	ve věcech kapitálového trhu
§ 325 odst. 1)	o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže
§ 334 odst. 1)	o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory k seznámení se s obsahem listin
§ 344	o plnění povinností z předběžného opatření Evropského soudu pro lidská práva
§ 350	ve věcech voleb do rady zaměstnanců, voleb zástupců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a voleb členů zvláštního vyjednávacího výboru evropské družstevní společnosti
§ 354	o soudním prodeji zástavy

§ 360 odst. 1	o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry
HLAVA V	Řízení ve věcech rodinněprávních
§ 367	o povolení uzavřít manželství
§ 374 odst. 1), § 399 odst. 2)	o určení, zda tu manželství je či není a o neplatnost manželství i partnerství
§ 384 odst. 1) § 399 odst. 2)	rozvod manželství a zrušení partnerství
§ 401	o předběžném opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí
§ 418 odst. 1) § 426	o určení a popření otcovství či mateřství vyjma ustanovení § 414 odst. 2) a § 415
§ 429 odst. 1)	ve věcech osvojení nezletilého
§ 446	o osvojení zletilého
§ 454 odst. 1)	o předběžném opatření upravujícím poměry dítěte
§ 468 odst. 1)	ve věcech pro nezletilé dítě významných, na nichž se rodiče nemohou dohodnout; ve věci zastupování nezletilého dítěte; ve věci péče o jmění nezletilého dítěte
§ 468 odst. 2)	ve věci přiznání svéprávnosti nezletilému dítěti; ve věci přivolení a odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti
§ 480	o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí